

I barnets tarv

**En
beredskabsplan
til ansatte ved
mistanke om
overgreb på børn
og unge i alderen
0-18 år.**

Forord

Ved satspuljeforhandlingerne for 2013 til 2016 er der afsat 268 mio. til Overgrebspakken til en samlet indsats til beskyttelse af børn mod overgreb. Overgrebspakken består af et lovgivningsmæssigt initiativ og en række forskellige indsatser til beskyttelse af børn mod overgreb.

"I barnets tarv" er Silkeborg kommunes beredskabsplan til ansatte i forhold til, at forebygge, opspore og behandle overgreb mod børn og unge jf. Servicelovens § 19, stk. 5.

I Silkeborg kommune er der nedsat en specialgruppe der har til opgave at understøtte ansatte i forhold til beredskabsplanen.

Beredskabsplan indeholder nogle generelle anbefalinger og nogle helt konkrete retningslinjer, du kan gå frem efter, hvis der opstår mistanke om overgreb.

Hvordan du skal handle i en given situation, vil afhænge af, hvem mistanken retter sig mod.

Udover anbefalingerne og de forskellige retningslinjer, kan du læse om signaler og adfærdsmønstre, der er typiske for børn og unge, der har været udsat for overgreb.

Du kan også læse om den relevante lovgivning på området, om sagsgangene i Familierådgivningen og hos politiet.

Endelig finder du en spørgeguide, som kan anvendes ved mistanke om overgreb og et afsnit med korte forklaringer på centrale begreber.

Beredskabsplanen er tænkt som et praktisk og anvendeligt opslagsredskab for dig, som har mistanke om et overgreb. Ved hjælp af indholdsfortegnelsen kan du let finde frem til netop den information og de retningslinjer, du har brug for.

Underretningspligten

Som offentligt ansat har du pligt til at handle, hvis du får mistanke eller viden om vold eller andre overgreb.

"Personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv, skal underrette kommunen, hvis de under udøvelsen af tjenesten eller hvervet får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for vold eller andre overgreb."

Citat: Serviceloven § 153, stk. 3.

Har du akut behov for hjælp?

Inden for kommunens åbningstid:
Kontakt Det Rådgivende Team i
Familierådgivningen på telefon 89 70 17 10.

Uden for kommunens åbningstid:
Ring 114. Politiet vil formidle kontakt til
Familierådgivningens rådighedsvagt.

Specialgruppen:

Poul Skaarup Jensen, PPR – formand
Mobil: 28 25 16 30
Mail: poulskarup.jensen@silkeborg.dk

Bodil Rønne, Dagtilbudssektionen
Mobil: 21 48 55 34
Mail: br@silkeborg.dk

Britta Bang Olsen
Mobil: 20 28 96 36
Mail: BrittaBang.Olsen@silkeborg.dk

Npaporn Dangthongcharoen, Psykolog
Mobil: 30 54 30 32
Mail: nd@silkeborg.dk

Lise Schønau, sundhedsplejerske.
Mobil: 24 28 55 44
Mail: Lise.Schonau@silkeborg.dk

Indhold

Hvad er et overgreb?	4
Forebyggelse og tidlig opsporing	4
Generelle anbefalinger til arbejdspladsen	6
Ved mistanke mod forældre eller bonusforældre	8
Ved mistanke mod en person i barnets netværk eller en ukendt	12
Ved mistanke mod et barn under 15 år	16
Ved mistanke mod en ansat	20
Når Familierådgivningen modtager en underretning	26
Sagsgangen ved politiet	30
Spørgeguide: At spørge neutralt	32
Børn og unges seksualitet	36
Mulige tegn og reaktioner	42
Børnehusene	48
Begreber	50

ServiceLOVEN

§ 19, stk.5. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde et beredskab til forebyggelse, tidlig opsporing og behandling af sager om overgreb mod børn og unge. beredskabet skal udformes skriftligt, vedtages af kommunalbestyrelsen og offentliggøres. Kommunalbestyrelsen skal revidere beredskabet løbende efter behov dog med maksimalt fire års intervaller.

Hvad er et overgreb?

Psykiske overgreb

Psykiske overgreb er følelsesmæssige afvisninger eller trusler - eksempelvis trusler om at blive forladt, isoleret, spærret inde eller trusler om andre former for nedværdigende behandling eller straf. Et psykisk overgreb kan også være manglende stimulering af barnet/den unge – eksempelvis ved at forhindre deltagelse i skolegang eller fritidsinteresser.

Fysiske overgreb

Fysiske overgreb omfatter korporlig afstraffelse, slag og andre former for vold, hvor barnet rammes direkte på kroppen. Det bliver også defineret som vold, hvis børn er vidner til vold – fx mod en forælder eller søskende.

Seksuelle overgreb

Seksuelle overgreb er alle former for psykiske og fysiske overgreb, hvor barnets tillid udnyttes til at tilfredsstille den voksnes seksuelle behov. Seksuelle overgreb er ligeledes, hvis barnet udsættes for seksuelt grænseoverskridende adfærd af et andet barn eller en ung.

Foruden de tre forskellige former for overgreb, kan der også være tilfælde, hvor der er tale om egentlig vanrøgt. Der kan eksempelvis være tale om vanrøgt, hvis barnet bliver efterladt uden pasning eller ikke får fysisk omsorg.

Underretningspligten gælder både for overgreb og vanrøgt.

Forebyggelse og tidlig opsporing

I Silkeborg Kommune skal vi arbejde på at sikre, at de rammer vi tilbyder børnene og den måde vi omgås dem på dagtilbud, skoler m.fl. understøtter et trygt miljø. Derfor skal vi blandt andet tage stilling til, hvordan vi arbejder med forebyggelse i form af værdigrundlag, forebyggelsespolitik og faglig viden.

Vi skal arbejde med både den primære og sekundære forebyggelse af vold og overgreb mod børn og unge.

Den primære forebyggelse omhandler aktiviteter/indsatser, der har til hensigt at hindre, at børn og unge udsættes for overgreb.

Formålet med den sekundære forebyggelse er så at opspore de børn og unge, der udsættes for eller er i risiko for at blive udsat for vold og overgreb så tidligt som muligt.

Forebyggelse:

Forebyggelse af vold og overgreb mod børn og unge kan og bør ske på flere områder. Herunder; organisatorisk, fagligt samt personligt.

Forebyggelse på det organisatoriske område:

- Med afsæt i institutionens værdier, regler og normer udformes en forebyggelsespolitik.
- Med afsæt i dagtilbuddets/skolens værdier, regler og normer udformes en seksualpolitik, der blandt andet beskriver, hvordan I som organisation forholder jer til børn og unges seksualitet og omgangsformen mellem børn, unge og voksne.

- "I barnets tarv" og hos specialgruppen kan I hente inspiration, råd og vejledning i forhold til jeres arbejde med forebyggelse på det organisatoriske område.

Forebyggelse på det faglige område:

- Ledere og medarbejdere bør besidde en basisviden om: tegn og reaktioner hos børn der udsættes for vold og seksuelle overgreb, børns seksualitet, normal og bekymrende seksualorienteret leg og adfærd, samt handlemuligheder og forpligtelser i forhold til at reagere på en bekymring.
- Ledere og medarbejdere bør løbende opkvalificeres med nyeste viden og forskning på området.
- Det er vigtigt at drøfte, hvordan I vil fremme en kultur i organisationen, hvor åbenhed, dialog og følelse af fælles ansvar er nøgleordene. I forhold til at forebygge og opspore vold og overgreb mod børn og unge er det vigtigt, at man i organisationen på en konstruktiv måde deler viden, erfaring, undren og tvivl med hinanden og sammen kan være nysgerrige på hinandens praksis på en konstruktiv og anerkende måde.
- Specialgruppen står til rådighed for løbende rådgivning, vejledning og sparring omkring generel viden på området og i forhold til konkrete sager.
- Den virtuelle verden og de sociale medier fylder mere og mere for især de unge. Her er det vigtigt, at vi som voksne har dialog med børn og unge om relevante forholdsregler.

Forebyggelse på det personlige område:

- Vold, overgreb og især seksuelle overgreb er temaer, der berører os. Kendskab til egne personlige værdier, normer og grænser er vigtige.
- At forebygge vold og overgreb mod børn kræver, at man ikke er bange for at bryde de tabuer, der kan være indenfor feltet, men at man kan og tør drøfte sine eventuelle fornemmelser, undren, tvivl og mistanker.

Generelle anbefalinger til arbejdspladsen

Den bedste vej til tidligt at opdage og forhindre overgreb på børn – og det gælder alle former for overgreb – er en praksis, hvor medarbejdere og forældre føler sig trygge ved at drøfte iagttagelser og mistanker.

Hav fokus på barnets behov i samværet

Udgangspunktet for samværet mellem barn og voksen er barnets behov – ikke den voksnes.

Børn har brug for samvær med voksne af begge køn for at kunne udvikle tillid til sig selv og omverdenen. En del af samværet er også fysisk kontakt til voksne. Barnets behov for fysisk kontakt ændrer sig med alderen, hvilket den voksne bør være opmærksom på og indrette sig efter.

Vær bevidst om grænser og normer

Voksen-barn relationer adskiller sig fra andre relationer ved at være asymmetriske. Børn og voksne er ligeværdige, men de er ikke lige. Derfor er det altid den voksne, der har ansvar for at sætte grænser og forblive professionel i relationen.

Disse normer og grænser bør løbende være til debat både i personalegruppen og i forældre-kredsen, og de bør være fleksible i forhold til gruppen af børn og unge.

Tidlig opsporing:

Det er skadeligt og har store menneskelige omkostninger for børn og unge at blive udsat for vold og seksuelle overgreb. Derfor er det vigtigt, at fagpersoner så tidligt som muligt opsporer og handler, hvis der er mistanke eller viden om, at børn og unge udsættes for overgreb. Det er ofte gennem barnet selv, man får viden eller mistanke om overgreb, og selvom det sjældent er muligt umiddelbart at få be- eller afkræftet mistanken, er det vigtigt, at man som fagperson har faglig viden om de mulige tegn og reaktioner barnet kan udvise.

Hjælp børn og unge til at sige fra

Børn og unge bliver mindre sårbare, når voksne lærer dem at sige fra og sætte grænser i relationer med andre. At de voksne taler med børnene om, hvad de kan lide og ikke kan lide, om deres rettigheder, krop og grænser.

På din arbejdsplads er det vigtigt, at I har en kultur, hvor børnene og de unge føler sig trygge nok til at bede om hjælp, hvis de har behov for det.

Det er også vigtigt at vejlede børnene og de unge i, hvordan de begår sig på internettet og håndterer nye kommunikationsformer som Facebook og andre sociale medier.

Hvornår skal du blande dig i andres arbejde?

Det er vigtigt, at du blander dig, hvis du oplever at en kollega har en mistænkelig adfærd eller begår overgreb mod et barn, en ung eller en gruppe af børn. Grib ind, hvis en kollega eksempelvis:

- er alene sammen med børn i et rum og låser døren.
- taler nedladende.
- er kærlig ud over almindelig omsorg og opmærksomhed.
- virker truende og voldsom i sin adfærd.
- på anden måde har en grænseoverskridende adfærd.

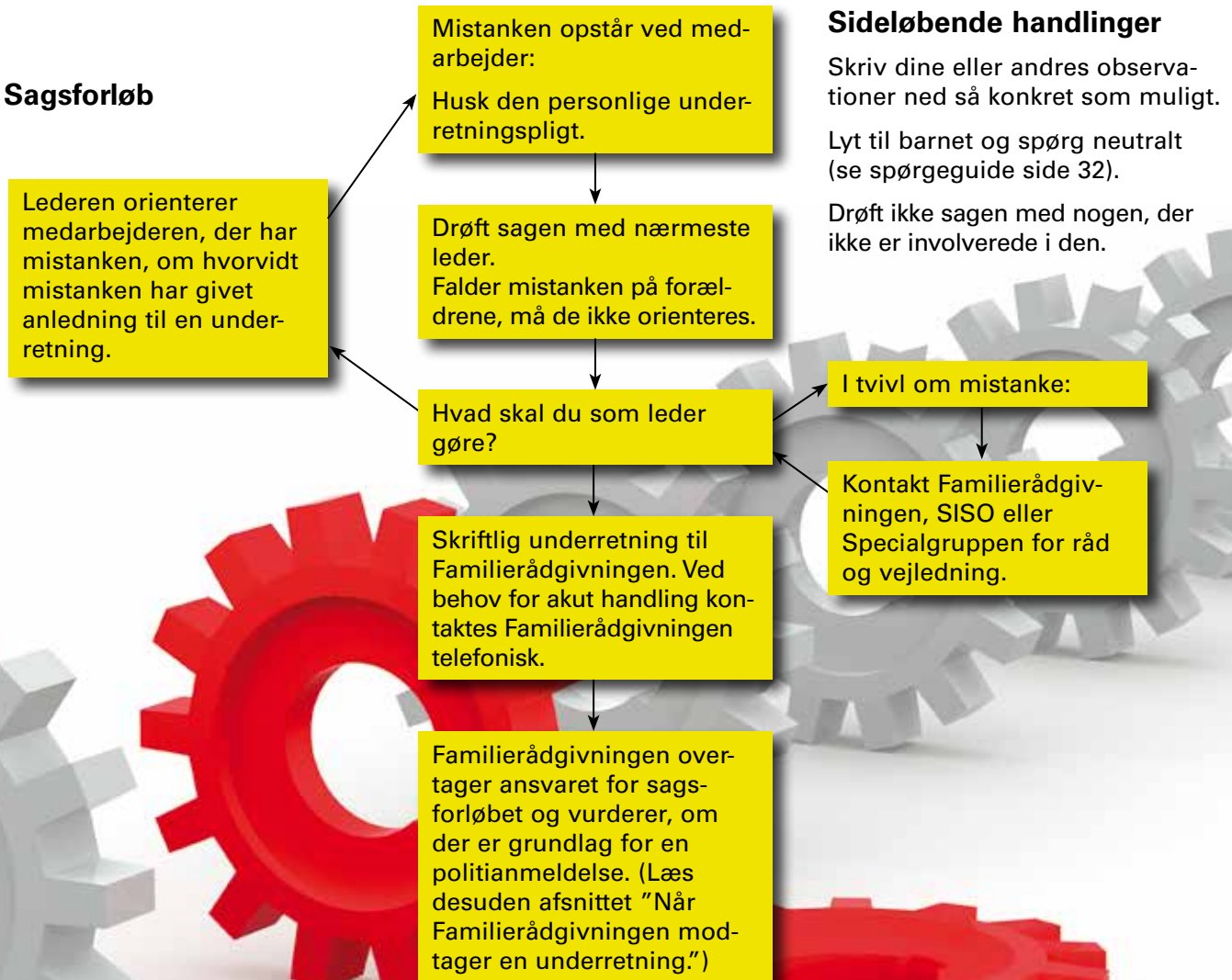
Forslag til konkrete tiltag

- Hav en regelmæssig drøftelse af de fysiske relationer og normer på arbejdspladsen – eksempelvis på de møder, hvor den pædagogiske praksis bliver formuleret, evalueret og begrundet.
- Udarbejd nogle retningslinjer for, hvad der er god adfærd for fotografering af børn og unge, herunder også for når børnene og de unge fotograferer hinanden.
- Skriv en indstilling til et K-møde, hvis en eller flere ansatte har bekymringer i forhold til et barn. På baggrund af indstillingen kan I få faglig sparring på jeres observationer fra eksempelvis PPR, sagsbehandler fra Familierådgivningen, en sundhedsplejerske og en konsulent eller leder fra dagtilbud eller en skole.

Ved mistanke mod forældre eller bonusforældre

Sagsforløb

Sideløbende handlinger

Skriv dine eller andres observationer ned så konkret som muligt.

Lyt til barnet og spørg neutralt (se spørgeguide side 32).

Drøft ikke sagen med nogen, der ikke er involverede i den.

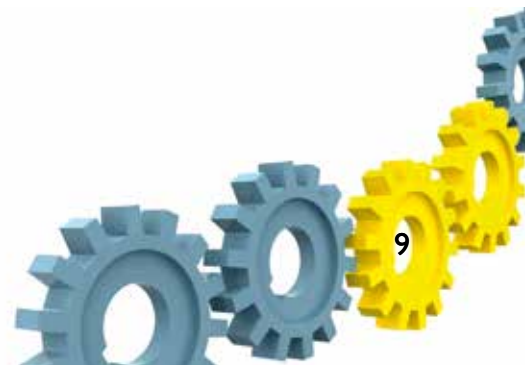
Huskeliste

Hvis du vil rejse eller videreformidle en mistanke:

- Drøft mistanken med din nærmeste leder.
- Forud for drøftelsen: Noter så mange detaljerede og nøjagtige oplysninger som muligt om, hvad der ligger til grund for mistanken (hændelser, symptomer reaktioner, hvad er observeret, og hvad er barnet eller den unge evt. blevet spurgt om?)
- Hvis mistanken er blevet rejst af pårørende eller andre, noterer du deres oplysninger. Husk, at notatet skal underskrives af den person, som rejser mistanken.
- Forsøg ikke på egen hånd at komme til bunds i sagen.
- Hvis en mistanke er rejst på baggrund af noget, som et barn eller en ung har sagt, er det altid vigtigt at lytte og stille åbne spørgsmål til barnet eller den unge.
- Husk at barnet eller den unge ikke skal udspørges i detaljer om mulige overgreb. Benyt evt. guiden "At spørge neutralt" side 32.
- Hav fokus på barnet og vis omsorg.
- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involverede i sagen.
- Afvent orientering og instrukser fra den ansvarlige leder. Efter drøftelsen vil han eller hun overtage sagen.

Hvis du som leder får henvendelse om en mistanke:

- Tag en drøftelse om mistanken med den person, der henvender sig til dig.
- Vurder om mistanken giver anledning til en underretning. Ved tvivl om mistanke kan du få råd og vejledning hos Familierådgivningen, Specialgruppen eller hos SISO.
- Orientér den person, der har henvendt sig til dig med mistanken om din vurdering.
- Underret Familierådgivningen, hvis mistanken giver anledning til det (jf. afsnittet om underretningen på næste side).
- Drøft ikke sagen med nogen, der ikke er involveret i den.
- Afvent Familierådgivningens vurdering.
- Tag evt. kontakt til PPR for at få rådgivning om, hvordan du som fagperson kan håndtere et barn eller en ung, der måske har været udsat for overgreb.

Underretningen

- Underretninger med mistanke om overgreb mod børn og unge skal altid indsendes skriftligt til Familierådgivningen via et underretningskema, der ligger på Silkeborg Kommunes hjemmeside.
- Hvis du som leder vurderer, at der er akut behov for handling, skal du omgående rette henvendelse til Familierådgivningen på telefon 89 70 17 10.
- Husk at mistænkte forældre eller bonusforældre på dette tidspunkt ikke skal informeres om underretningen.

Vurdering af spørgsmålet om politianmeldelse

Familierådgivningen vurderer, om der er grundlag for en politianmeldelse og orienterer den leder eller medarbejder, der har indsendt underretningen om udfaldet.

Hvis der ikke findes grundlag for en politianmeldelse:

- Familierådgivningen orienterer de mistænkte forældre eller bonusforældre om, at der foreligger en underretning, og at underretningen ikke har givet anledning til politianmeldelse.

Ved politianmeldelse:

- Familierådgivningen og politiet træffer beslutning om politianmeldelse.
- Efter en konkret vurdering af sagen træffer politiet beslutning om, hvornår den politianmeldte skal orienteres.
- Familierådgivningen har løbende kontakt til politiet under behandlingen af sagen.

Pressehåndtering og videregivelse af information

Familierådgivningen vurderer i tæt samarbejde med politiet, om det er relevant og hensigtsmæssigt at orientere om sagen - herunder til hvem og hvornår.

Alle henvendelser fra pressen går som udgangspunkt igennem afdelingschefen, der kan delegerede ansvaret videre.

Vigtigt!

Tal aldrig med en mistænkt, før du har drøftet mistanken med Familierådgivningen.

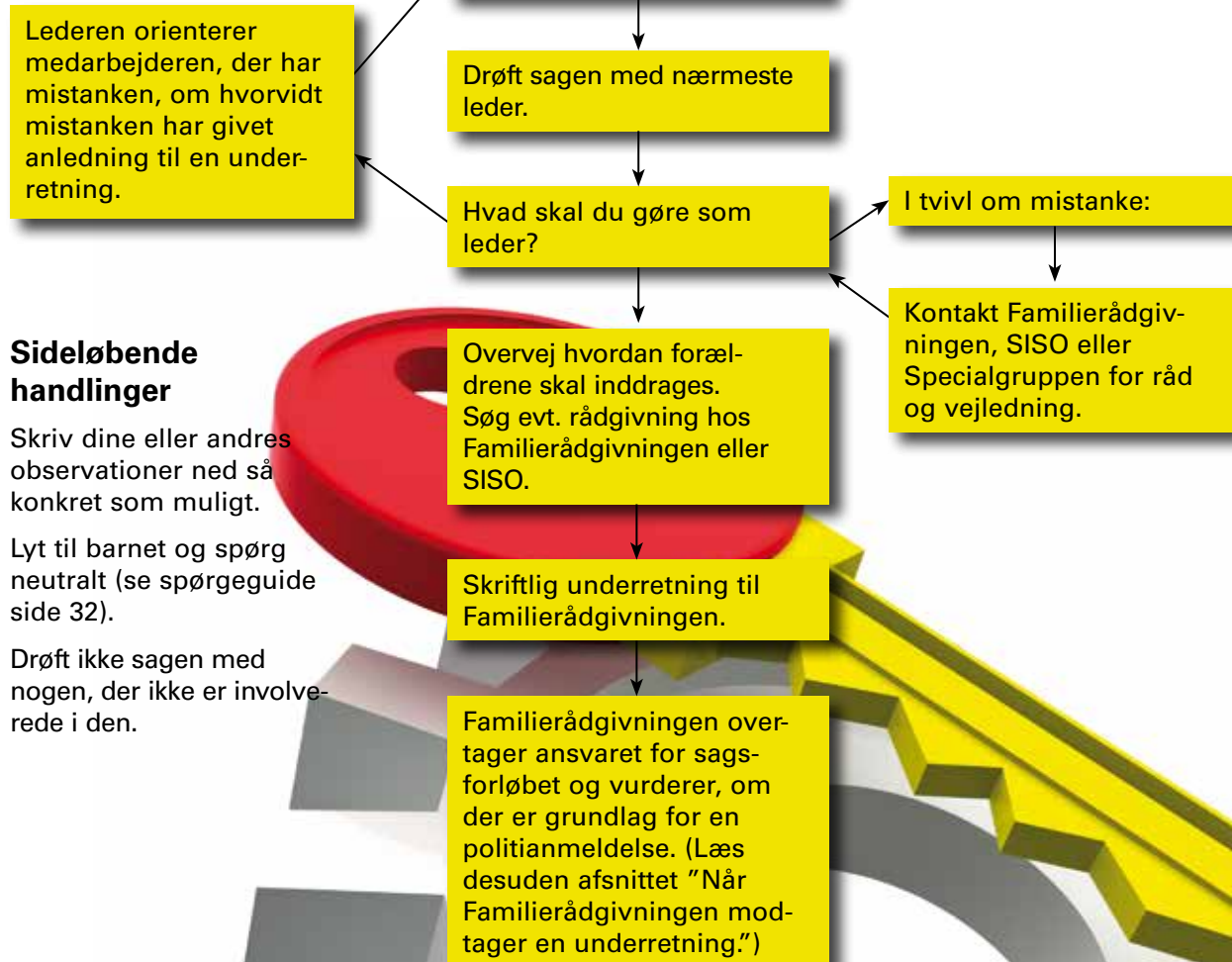
Hvis du taler med en mistænkt, kan det vanskeliggøre politiets efterforskningsarbejde ved en eventuel politianmeldelse.

Familierådgivningen træffes på 89 70 17 10.

Ved mistanke mod en person i barnets netværk eller en ukendt

Sagsforløb

Sideløbende handlinger

Skriv dine eller andres observationer ned så konkret som muligt.

Lyt til barnet og spørg neutralt (se spørgeguide side 32).

Drøft ikke sagen med nogen, der ikke er involverede i den.

Huskeliste

Hvis du vil rejse eller videreformidle en mistanke:

- Drøft mistanken med din nærmeste leder.
- Forud for drøftelsen: Noter så mange detaljerede og nøjagtige oplysninger som muligt om, hvad der ligger til grund for mistanken (hændelser, symptomer reaktioner, hvad der er observeret, og hvad er barnet eller den unge evt. blevet spurgt om?)
- Hvis mistanken er blevet rejst af pårørende eller andre, noterer du deres oplysninger. Husk, at notatet skal underskrives af den person, som rejser mistanken.
- Forsøg ikke på egen hånd at komme til bunds i sagen.
- Hvis en mistanke er rejst på baggrund af noget, som et barn eller en ung har sagt, er det altid vigtigt at lytte og stille åbne spørgsmål til barnet eller den unge.
- Husk at barnet eller den unge ikke skal udspørges i detaljer om mulige overgreb. Benyt evt. guiden "At spørge neutralt" side 32.
- Hav fokus på barnet og vis omsorg.
- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involverede i sagen.
- Afvent orientering og instrukser fra den ansvarlige leder. Efter drøftelsen vil han eller hun overtage sagen.

Hvis du som leder får henvendelse om en mistanke:

- Tag en drøftelse om mistanken med den person, der henvender sig til dig.
- Vurder om mistanken giver anledning til en underretning. Ved tvivl om mistanke kan du få råd og vejledning hos Familierådgivningen, Specialgruppen eller hos SISO.
- Orientér den person, der har henvendt sig til dig med mistanken, om din vurdering.
- Underret Familierådgivningen, hvis mistanken giver anledning til det (jf. afsnittet om underretningen på næste side).
- Drøft ikke sager med nogen, der ikke er involveret i den.
- Afvent Familierådgivningens vurdering.
- Henvi evt. henvendelser fra pressen til din afdelingschef, hvis ikke andet er aftalt.
- Tag evt. kontakt til PPR for at få rådgivning, om hvordan du som fagperson kan håndtere et barn eller en ung, der måske har været udsat for overgreb.

Underretningen

- Underretninger med mistanke om overgreb mod børn og unge skal altid indsendes skriftligt til Familierådgivningen via et underretningsskema, der ligger på Silkeborg Kommunes hjemmeside.
- Underretningen skal gennemgås med forældrene til barnet eller den unge, inden den sendes til Familierådgivningen.

Vurdering af spørgsmålet om politianmeldelse

Familierådgivningen vurderer, om der er grundlag for en politianmeldelse og orienterer den leder eller medarbejder, der har indsendt underretningen om udfaldet.

Hvis der ikke findes grundlag for en politianmeldelse:

- Familierådgivningen orienterer barnets/den unges forældre.
- Familierådgivningen orienterer ligeledes den mistænkte om underretningen.

Ved politianmeldelse:

- Familierådgivningen og politiet træffer beslutning om politianmeldelse.
- Efter en konkret vurdering af sagen træffer politiet beslutning om, hvornår den politianmeldte skal orienteres.
- Familierådgivningen har løbende kontakt til politiet under sagens behandling.

Pressehåndtering og videregivelse af information

Familierådgivningen vurderer i tæt samarbejde med politiet, om det er relevant og hensigtsmæssigt at orientere om sagen - herunder til hvem og hvornår.

Alle henvendelser fra pressen går som udgangspunkt igennem afdelingschefen, der kan delegerede ansvaret videre.

Vigtigt!

Tal aldrig med en mistænkt, før du har drøftet mistanken med Familierådgivningen.

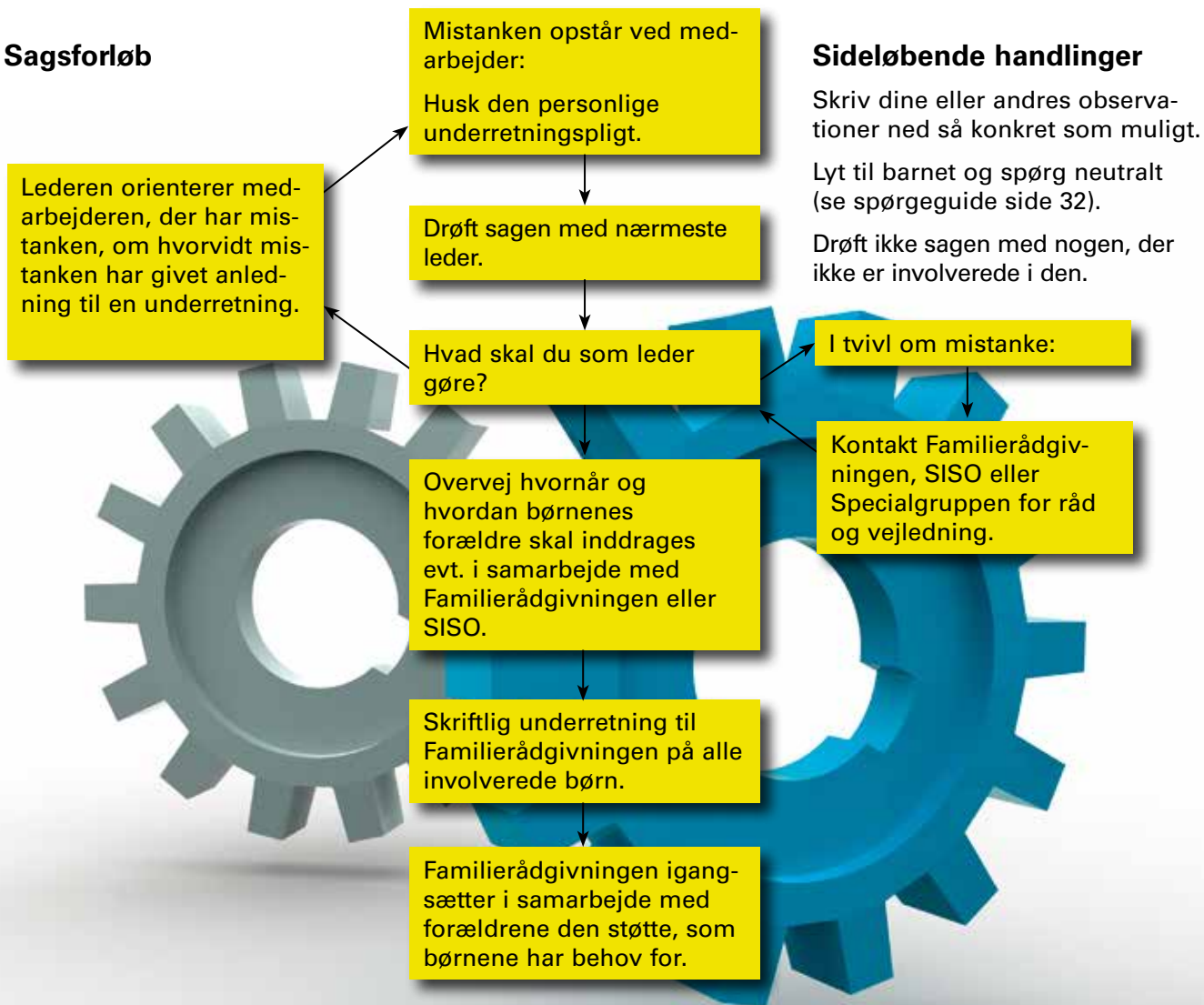
Hvis du taler med en mistænkt, kan det vanskeliggøre politiets efterforskningsarbejde ved en eventuel politianmeldelse.

Familierådgivningen træffes på 89 70 17 10.

Ved mistanke mod et barn under 15 år

Sagsforløb

Huskeliste

Hvis du vil rejse eller videreformidle en mistanke:

- Drøft mistanken med din nærmeste leder
- Forud for drøftelsen: Noter så mange detaljerede og nøjagtige oplysninger som muligt om, hvad der ligger til grund for mistanken. (hændelser, symptomer reaktioner, hvad der er observeret, og hvad er barnet eller den unge evt. blevet spurgt om?).
- Hvis mistanken er blevet rejst af pårørende eller andre, noterer du deres oplysninger. Husk, at notatet skal underskrives af den person, som rejser mistanken.
- Forsøg ikke på egen hånd at komme til bunds i sagen.
- Hvis en mistanke er rejst på baggrund af noget, som et barn eller en ung har sagt, er det altid vigtigt at lytte og stille åbne spørgsmål til barnet eller den unge.
- Husk at barnet eller den unge ikke skal udspørges i detaljer om mulige overgreb. Benyt evt. guiden "At spørge neutralt" side 32.
- Hav fokus på barnet og vis omsorg.
- Tal ikke om din mistanke eller viden med nogen, der ikke er involverede i sagen.
- Afvent orientering og instrukser fra den ansvarlige leder. Efter drøftelsen vil han eller hun overtage sagen.

Hvis du som leder får henvendelse om en mistanke:

- Tag en drøftelse om mistanken med den person, der henvender sig til dig.
- Vurder om mistanken giver anledning til en underretning. Er du i tvivl om mistanken kan du få råd og vejledning hos Familierådgivningen eller hos SISO.
- Orientér den person, der har henvendt sig til dig med mistanken om din vurdering.
- Underret Familierådgivningen, hvis mistanken giver anledning til det (jf. afsnittet om underretningen).
- Drøft ikke sager med nogen, der ikke er involveret i den.
- Afvent Familierådgivningens vurdering.
- Henvi evt. henvendelser fra pressen til din afdelingschef, hvis ikke andet er aftalt.
- Tag evt. kontakt til PPR for at få rådgivning om, hvordan du som fagperson kan håndtere et barn eller en ung, der måske har været udsat for overgreb.

Underretningen

- Underretninger med mistanke om overgreb mod børn og unge skal altid indsendes skriftligt til Familierådgivningen via et underretningskema, der ligger på Silkeborg Kommunes hjemmeside.
- I dette tilfælde skal der indsendes en underretning på alle involverede børn.
- Underretningerne skal gennemgås med forældrene til de pågældende børn, inden de bliver sendt til Familierådgivningen.
- Herefter kan den ansvarlige leder evt. invitere Familierådgivningen og de involverede familier til et underretningsmøde.

Vurdering af spørgsmålet om politianmeldelse

Overgreb mellem børn, hvor den der begår overgrebet er under 15 år, er ikke strafbare. Spørgsmålet om politianmeldelse er derfor ikke relevant.

Familierådgivningen vurderer, hvilke behandlingsforløb alle involverede familier skal tilbydes.

Videregivelse af information

Familierådgivningen vurderer i samråd med den ansvarlige leder, om det er relevant og hensigtsmæssigt at orientere om sagen - herunder til hvem og hvornår. Silkeborg Kommunes kommunikationschef kan inddrages i overvejelserne.

Hvis der skal orienteres om sagen:

- Personalet skal orienteres samlet.
- Begge (alle) børn skal være anonyme.
- Medarbejderne skal gøres opmærksomme på deres tavshedspligt.

Hvornår er der tale om et overgreb?

"Det er helt normalt, at børn har lege, hvor en seksuel adfærd indgår. Men der er også tilfælde, hvor børn begår overgreb mod andre børn.

Hvornår der kan være tale om et egentligt overgreb kan være vanskeligt at vurdere.

Som fagperson skal du være opmærksom på, hvad der foregår i de samspil, du iagttager.

Du skal særligt være opmærksom på alders- og udviklingsforskelle mellem børnene, magtforholdet i relationerne, børnenes køn og den seksuelle karakter af legen (jvf. side 36). Hold øje med om der er nogen, der føler sig truet, kuert, mobbet eller ikke har lyst til at være med i det, der sker.

Vigtigt!

Tal aldrig med en mistænkt, før du har drøftet mistanken med Familierådgivningen.

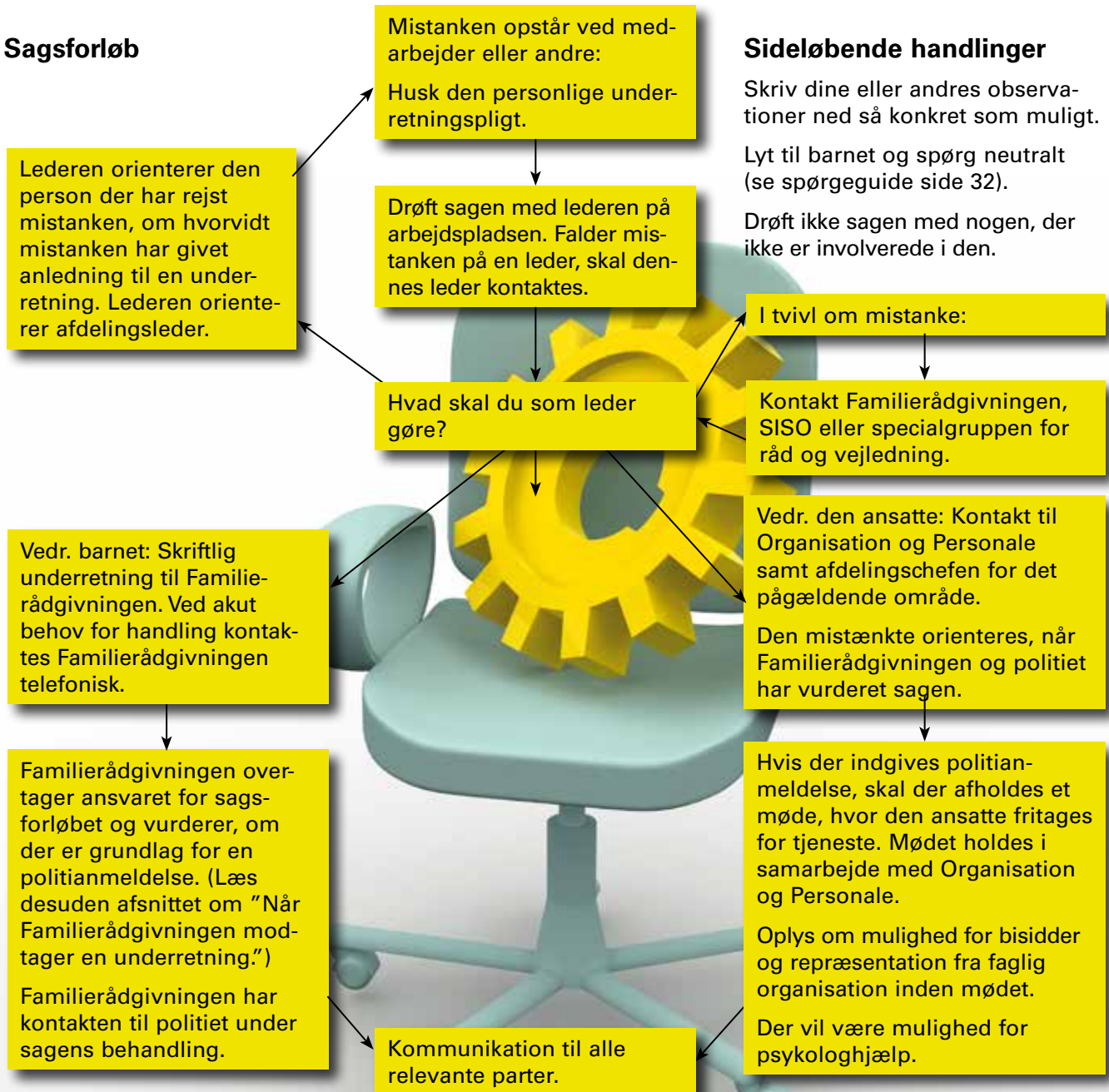
Hvis du taler med en mistænkt, kan det vanskeliggøre politiets efterforskningsarbejde ved en eventuel politianmeldelse.

Familierådgivningen træffes på 89 70 17 10.

Ved mistanke mod en ansat

Sagsforløb

Sideløbende handlinger

Skriv dine eller andres observationer ned så konkret som muligt.

Lyt til barnet og spørg neutralt (se spørgeguide side 32).

Drøft ikke sagen med nogen, der ikke er involverede i den.

Huskeliste

Hvis du vil rejse eller videreformidle en mistanke:

- Drøft mistanken med din nærmeste leder.
- Hvis mistanken retter sig mod din nærmeste leder, skal du gå direkte til dennes leder.
- Forud for drøftelsen: Noter så mange detaljerede og nøjagtige oplysninger som muligt om, hvad der ligger til grund for mistanken (hændelser, symptomer reaktioner, hvad der er observeret, og hvad er barnet eller den unge evt. blevet spurgt om?).
- Hvis mistanken er blevet rejst af pårørende eller andre, noterer du deres oplysninger. Husk, at notatet skal underskrives af den person, som rejser mistanken.
- Forsøg ikke på egen hånd at komme til bunds i sagen.
- Hvis en mistanke er rejst på baggrund af noget, som et barn eller en ung har sagt, er det altid vigtigt at lytte og stille åbne spørgsmål til barnet eller den unge.
- Husk at barnet eller den unge ikke skal udspørges i detaljer om mulige overgreb.
- Benyt evt. guiden "At spørge neutralt" side 32. Hav fokus på barnet og vis omsorg.
- Drøft ikke sager med nogen, der ikke er involveret i den.
- Afvent orientering og instrukser fra den ansvarlige leder. Efter drøftelsen vil han eller hun overtage sagen.

Hvis du som leder får henvendelse om en mistanke:

- Tag en drøftelse om mistanken med den person, der henvender sig til dig.
- Informer din afdelingschef om mistanken.
- Vurder om mistanken giver anledning til en underretning. Er du i tvivl om mistanken kan du få råd og vejledning hos Familierådgivning, Specialgruppen eller hos SISO.
- Orientér den person, der har henvendt sig til dig med mistanken om din vurdering.
- Underret Familierådgivningen, hvis mistanken giver anledning til det (jf. afsnittet om underretningen).
- Informer din afdelingschef om underretningen.
- Søg råd og vejledning hos Organisation og Personale om håndteringen af medarbejderen.
- Afvent en melding fra din afdelingschef om den videre håndtering af sagen i forhold til den ansatte, forældre, medarbejdere samt om pressehåndtering og videregivelse af information.
- Sørg for at skærme barnet fra den mistænkte.
- Henvi evt. henvendelser fra pressen til din afdelingschef, hvis ikke andet er aftalt.
- Tag evt. kontakt til PPR for at få rådgivning om, hvordan du som fagperson kan håndtere et barn eller en ung, der måske har været udsat for overgreb.

Underretningen

- Underretninger med mistanke om overgreb mod børn og unge skal altid indsendes skriftligt til Familierådgivningen via et underretnings-skema, der ligger på Silkeborg Kommunes hjemmeside.
- Underretningen skal gennemgås med forældrene til barnet eller den unge, inden den sendes til Familierådgivningen.
- Den ansvarlige leder kan henvise forældrene til Familierådgivningen efter behov – og evt. også invitere Familierådgivningen og den familie, hvor der er mistanke om overgreb, til et underretningsmøde.

Anmeldelse af arbejdsskade

Silkeborg Kommune ser det som en erhvervsrisiko, at ansatte kan blive mistænkt for seksuelle overgreb på børn. Derfor skal den ansvarlige leder indsende en arbejdsskadeanmeldelse på den medarbejder, der mistænkes.

Det skema, der skal bruges til anmeldelse af arbejdsskaden, ligger på ZoomIN.

Anmeldelsen af arbejdsskaden skal først ske, når medarbejderen er orienteret om sagen.

Vurdering af spørgsmålet om politianmeldelse

Familierådgivningen vurderer, om der er grundlag for en politianmeldelse.

Hvis der ikke findes grundlag for en politianmeldelse:

- Familierådgivningen orienterer barnets/ den unges forældre og afdelingschefen. Efterfølgende orienterer den respektive leder den ansatte.
- Den ansvarlige leder udarbejder et notat om sagen til den ansatte, barnets forældre, afdelingschefen og Organisation og Personale.

Ved politianmeldelse:

- Familierådgivningen træffer beslutning om politianmeldelse.
- Afdelingschefen orienterer den ansatte om politianmeldelsen, og den ansatte fritages fra tjeneste.
- Inden mødet skal den ansatte gøres opmærksom på retten til en bisidder, hjælp fra faglig organisation og krisehjælp.
- Søg faglig bistand i Organisation og Personale og tag referat fra mødet.
- Lederen skal være opmærksom på, at den ansatte ikke fjerner bevismateriale, og bør derfor inddrage medarbejderens nøgler og adgang til computer, mv.
- Familierådgivningen har kontakten til politiet under sagens behandling og orienterer lederen, når/hvis der sker sigtelse, tiltale, tiltalefrafald, dom mv. i sagen.

Pressehåndtering og videregivelse af information

Afdelingschefen vurderer i samarbejde med politiet og kommunikationschefen, hvad der vil være relevant og hensigtsmæssigt at orientere om i sagen.

Det er vigtigt nøje at overveje, hvem der orienteres, hvornår der skal orienteres, og hvad der skal orienteres om.

Informationsniveauet skal være det samme til både forældre og personale, og informationsaktiviteterne vil først finde sted, når den mistænkte medarbejder er orienteret.

Orientering af øvrige ansatte på institutionen/ skolen:

- Personalet skal orienteres samlet med deltagelse af politiet.
- Den ansatte og barnet skal være anonyme.
- Medarbejderne skal gøres opmærksomme på deres tavshedspligt.
- Lederen skal sørge for hjælp og støtte hos ledelse, tillidsmand, faglige organisationer samt evt. krisehjælp og støtte fra Arbejdsmiljøcentret gennem Organisation og Personale.
- Lederen skal sørge for, at der tages hånd om den berørte medarbejder.
- Lederen skal arrangere, at alle berørte medarbejdere deltager i minimum en psykolog- eller coachsamtale.

Orientering af forældre-/skolebestyrelser:

- Den ansatte og barnet skal være anonyme.
- Medlemmerne i bestyrelsen skal gøre opmærksomme på deres tavshedspligt.

Orientering af forældre:

- Relevante forældre orienteres samlet.
- Leder, afdelingschefen og en psykolog fra PPR, der kan rådgive og vejlede forældrene, bør alle være til stede.
- Det skal sikres, at alle relevante forældre får indkaldelsen dagen før mødet afholdes.
- Den ansatte og barnet skal være anonyme.

Pressehåndtering:

- Afdelingschefen afgør i samarbejde med kommunikationschefen, om der skal ske en orientering i pressen.
- Alle henvendelser fra pressen skal som udgangspunkt gå igennem afdelingschefen, der kan delegere ansvaret videre.
- Politiet frigiver tidligst oplysninger om sagen til pressen, hvis der besluttes at rejse tiltale.

Afslutning af sagen

Familierådgivningen orienterer løbende afdelingschefen om sagen og giver også afdelingschefen besked, når sagen mod den ansatte afsluttes, hvad enten der er tale om frifindelse, tiltalefrafald eller domsfældelse.

Afdelingschefen vurderer om, og på hvilken måde det øvrige personale, forældre-/skolebestyrelse samt den øvrige forældre-kreds skal orienteres. Som udgangspunkt bør den gruppe, der tidligere er blevet orienteret om sagen, have en tilsvarende orientering om sagens afslutning.

Ved frifindelse, tiltalefrafald eller påtaleopgivelse:

Leder og afdelingschefen drøfter genoptagelse af arbejdet og overvejer, hvilke tiltag der skal etableres for at bringe den ansatte og organisationen/institutionen videre. Organisation og Personale kan være behjælpelig med overflytning til anden arbejdsplads, aftale om at bringe ansættelsesforholdet til ophør eller lignende.

Ved domsfældelse:

Afdelingschefen tager i samråd med Organisation og Personale stilling til den ansattes arbejds- og ansættelsesforhold.

Som udgangspunkt vil ansættelsesforholdet blive bragt til ophør.

En svær situation

Det er en svær situation, når der opstår mistanke om, at en ansat begår overgreb mod et barn eller en ung. Situationen kan være meget vanskelig at håndtere.

Der er både hensynet til barnet/den unge, der muligvis har været udsat for overgreb og hensynet til en kollega, der muligvis bliver uretmæssigt mistænkt at forholde sig til.

Det er vigtigt at skærme barnet/den unge fra den mistænkte, indtil der foreligger en afgørelse i sagen.

Vigtigt!

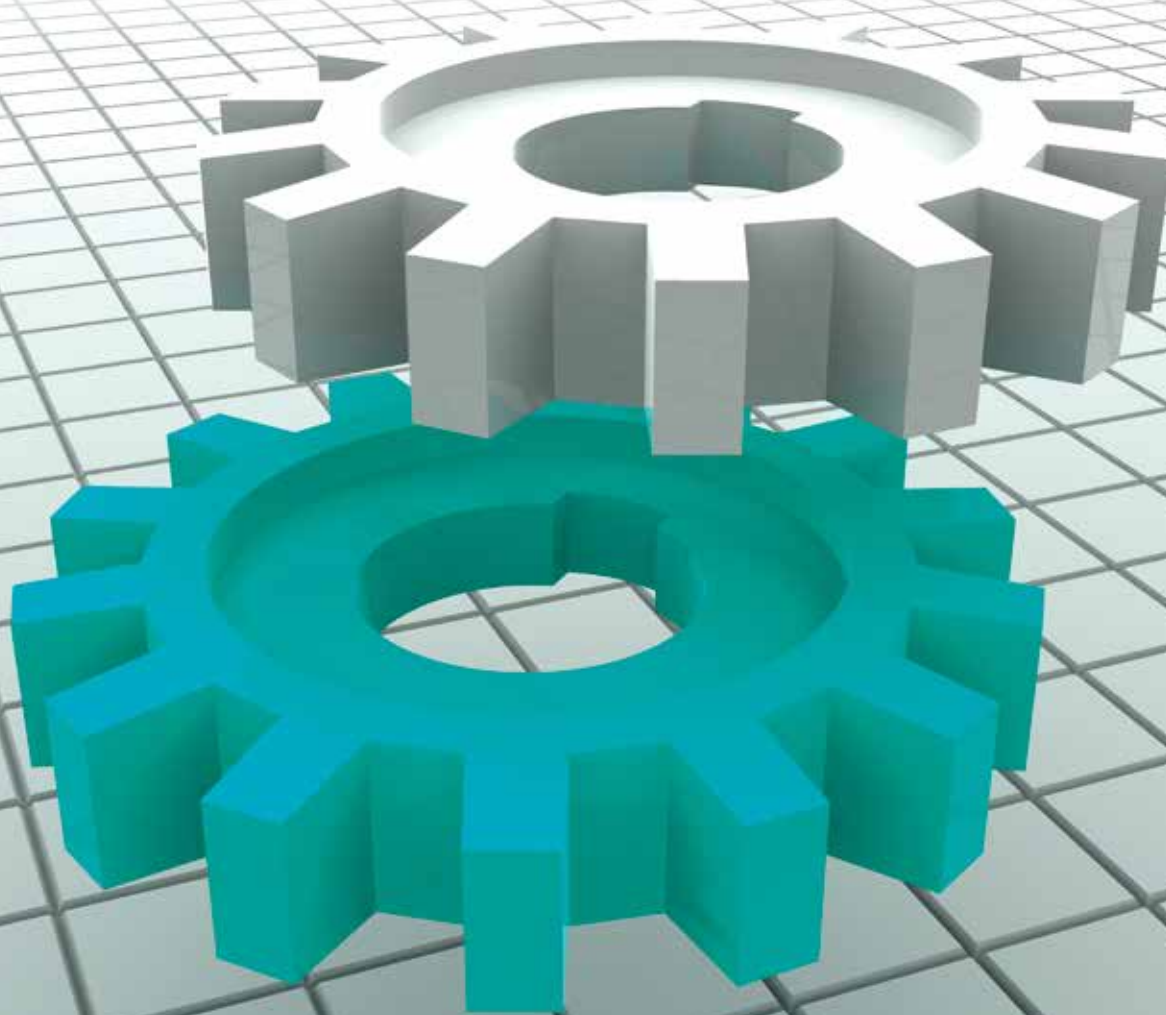
Tal aldrig med en mistænkt, før du har drøftet mistanken med Familierådgivningen.

Hvis du taler med en mistænkt, kan det vanskeliggøre politiets efterforskningsarbejde ved en eventuel politianmeldelse.

Familierådgivningen træffes på 89 70 17 10.

Når Familierådgivningen modtager en underretning

Sagsforløb

Når Familierådgivningen modtager en underretning, bliver den enten overgivet til det rådgivende team eller til Børne- og Ungeteamet i sektionen.

Hvis der er tale om en helt ny sag, vil underretningen blive overgivet til det rådgivende team.

Hvis der er tale om en kendt sag, vil underretningen blive direkte overgivet til den familierådgiver i Børne- og Ungeteamet, der er ansvarlig for sagen.

Alle underretninger bliver straks vurderet

Enhver underretning bliver øjeblikkeligt vurderet. Straks ved modtagelsen bliver der foretaget en vurdering og kategorisering af bekymringsgraden i underretningens indhold. Hvis underretningen drejer sig om mistanke om seksuelle overgreb i hjemmet, vil det øjeblikkeligt blive vurderet, om der skal gøres noget for at skærme barnet.

Ved vurderingen af underretningen bliver der også taget stilling til, om der er forhold, der gør det absolut påkrævet, at barnet anbringes uden for eget hjem. Hvis indehaveren af forældremyndigheden i givet fald ikke vil give samtykke til dette, vil det blive vurderet, om betingelserne for en anbringelse uden for eget hjem uden samtykke er til stede.

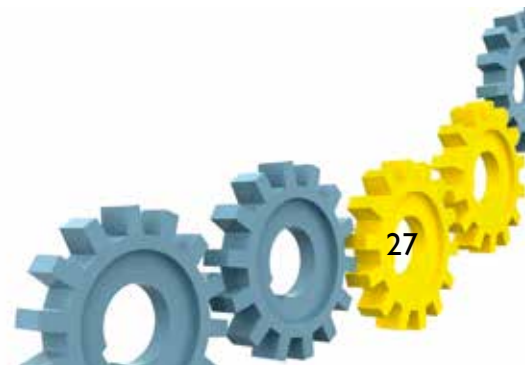
Den gældende lovgivning

Af Servicelovens § 146 fremgår det, at kommunalbestyrelsen skal føre tilsyn med de forhold, som børn og unge under 18 år og vordende forældre i kommunen lever under.

Kommunalbestyrelsen fører tilsyn efter § 146 stk. 1 på en sådan måde, at kommunen så tidligt som muligt kan få kendskab til tilfælde, hvor det enten:

- må antages, at der er behov for særlig støtte til et barn eller en ung under 18 år
- må antages, at der kan opstå et behov for særlig støtte til et barn umiddelbart efter fødslen.

Af § 153 fremgår det, at der er en skærpet underretningspligt for offentlige ansatte.

Underretninger om overgreb

Underretninger om overgreb kan både omhandle:

- seksuelt misbrug
- vanrøgt
- fysisk eller psykisk vold og mishandling

Hvis underretningen går på et helt aktuelt overgreb mod barnet, hvor der sandsynligvis kan konstateres spor (hævelser, mærker, sædrester o.l.) sker anmeldelsen til politiet straks. Sagen drøftes forinden med teamleder og sker samme dag som underretningen er modtaget.

Mange sager starter med, at Familierådgivningen får en underretning om, at et barn har fortalt om seksuelle aktiviteter, og at udtalelserne giver mistanke om overgreb mod barnet.

I disse tilfælde bliver oplysningerne forelagt teamlederen, der vurderer:

- om der skal indhentes yderligere oplysninger.
- om der skal afholdes hastemøde med en familierådgiver, den person, der har indgivet underretningen og andre relevante personer. Formålet med et evt. hastemøde er at belyse barnets og situationen i barnets hjem bedst muligt.

Afhøring af barnet

Hvis en underretning fører til en politianmeldelse, vil Familierådgivningen planlægge afhøringen af barnet sammen med politiet. Familierådgivningen vil bl.a. sørge for, at barnet er tryk ved, kan deltage i afhøringen som bisidder.

Oftentimes vil det være en familierådgiver, der deltager i afhøringen sammen med barnet. Den person, der deltager i politiafhøringen, bør nemlig være en anden, end den person, barnet først har betroet sig til.

Målet med denne procedure er at beskytte barnet mod at havne i en loyalitetskonflikt, fx hvis det ved afhøringen fortæller noget andet end tidligere. Dertil kommer, at den person, der har fået den første betroelse fra barnet, vil blive indkaldt som vidne, hvis sagen kommer for retten.

Den endelige afgørelse af, hvor og hvordan afhøringen skal foregå, ligger hos politiet.

Den bisidder, der deltager i afhøringen sammen med barnet, har til opgave at støtte barnet under afhøringen. Bisidderens rolle er neutral, og bisidderen må ikke deltage aktivt i afhøringen.

Bisidderens opgave er at påse, at afhøringen foregår skånsomt og på en måde, der er afstemt med sagens karakter og barnets alder.

Behandlingstilbud

Familierådgivningen vurderer altid, hvilket behandlingstilbud, der skal tilbydes til familier, hvor der er mistanke om overgreb.

I forbindelse med en eventuel politianmeldelse, vil Familierådgivningen typisk kontakte lederen af Familiecentret og anmode om, at den pågældende familie bliver visiteret til et behandlingsforløb i Familiecentret.

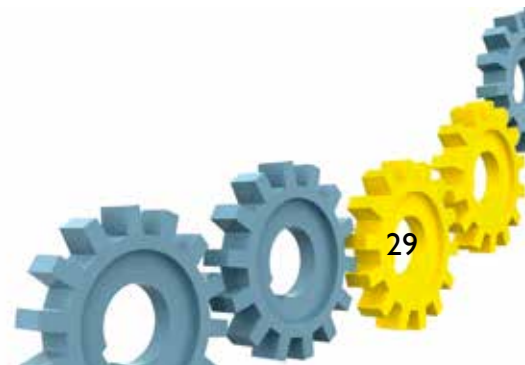
I de tilfælde vil Familierådgivningen i samråd med politiet vurdere, hvornår familien kan påbegynde et behandlingsforløb. Denne procedure skal sikre, at behandlingen ikke kommer til at forstyrre afhøringen og svække bevisets stilling ved en evt. retssag.

Vigtigt!

Tal aldrig med en mistænkt, før du har drøftet mistanken med Familierådgivningen.

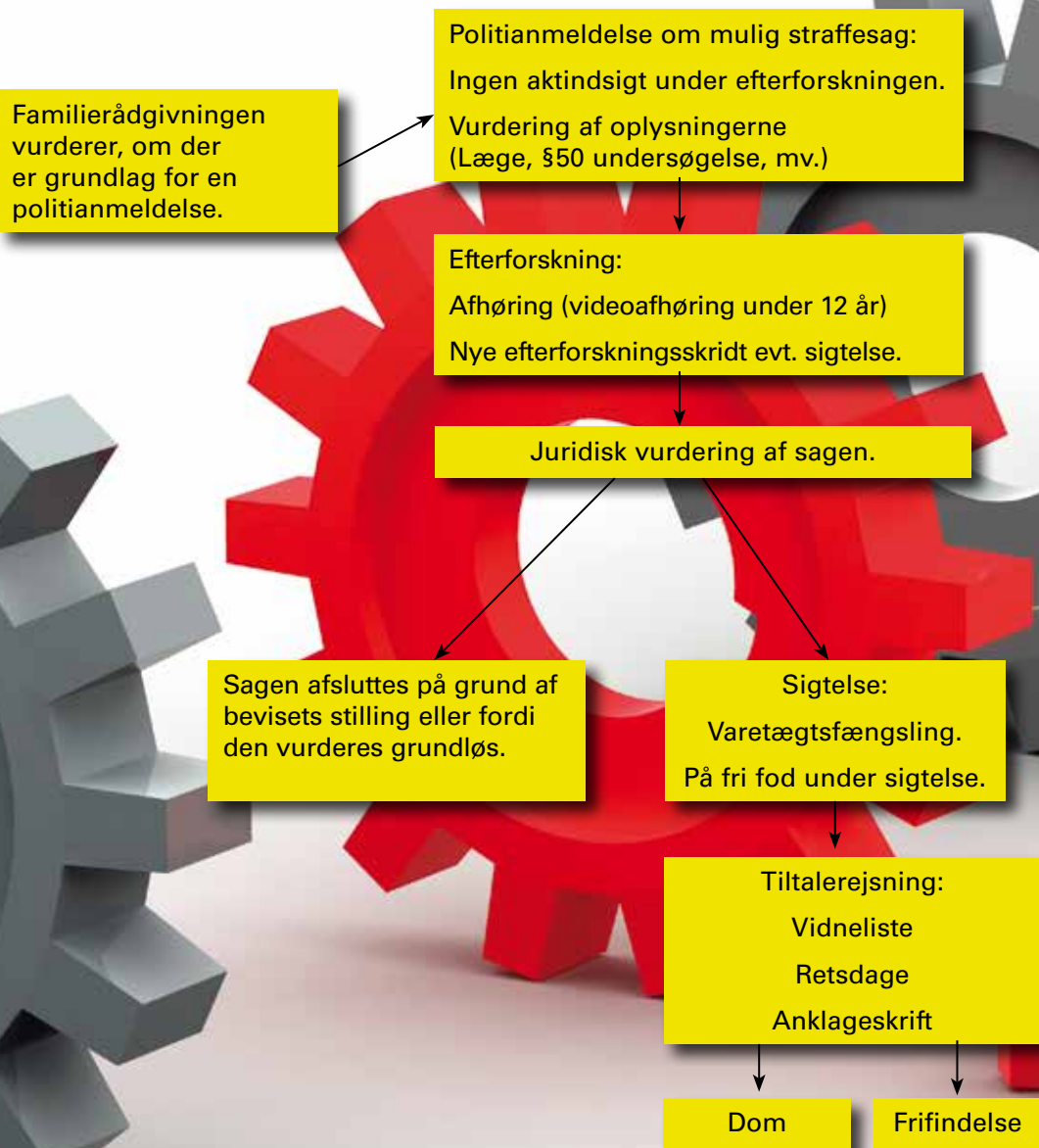
Hvis du taler med en mistænkt, kan det vanskeliggøre politiets efterforskningsarbejde ved en eventuel politianmeldelse.

Familierådgivningen træffes på 89 70 17 10.

Sagsgangen ved politiet

Sagsforløb

Når politiet modtager en anmeldelse

Når politiet modtager en anmeldelse af en mulig straffesag, vurderer de straks anmeldelsen.

Politiet kigger på de oplysninger, de får fra involverede parter, samt fra eventuelle undersøgelser – fx læge, psykolog eller §50 undersøgelser.

Herefter afhører politiet personer, der kan have viden eller informationer om sagen. Barnet, som kan være blevet misbrugt, afhører politiet også.

Når alle involverede parter er afhørte og bevismaterialet er på plads, bliver sagen juridisk vurderet. Denne vurdering er altid individuel.

På baggrund af vurderingen, afgør politiet om den mistænkte skal tiltales og sigtes.

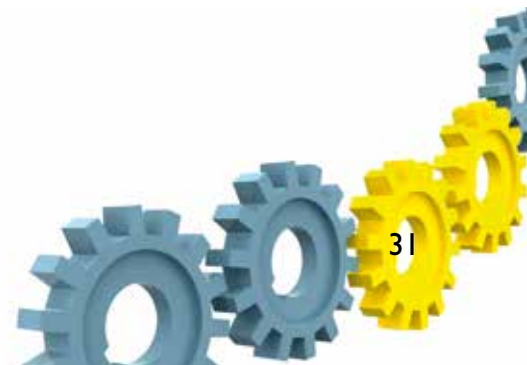
Hvis dette er tilfældet, bliver den mistænkte efter en retssag enten frifundet eller dømt.

Hvis beviser og afhøringer ikke danner grundlag for et videre forløb, afslutter politiet sagen efter den juridiske vurdering.

Bag lukkede døre

Sagen behandles hos politiet uden aktindsigt. Det betyder, at sagen ikke er tilgængelig for offentligheden, så længe den bliver efterforsket.

Derfor er det vigtigt, ikke at drøfte sagen med parter, som ikke er involverede i sagen, så offentligheden ikke bliver indblandet.

Spørgeguide: At spørge neutralt

Denne spørgeguide er en støtte til fagpersoner i Silkeborg Kommune, der får mistanke om, at der kan være begået overgreb mod et barn eller en ung.

Guiden skal bruges sammen med den faglige viden, der i øvrigt er på dit arbejdsområde.

Den konkrete samtale vil afhænge af mange faktorer, fx barnets alder, dets sproglige og kognitive niveau, hvordan barnet selv fortæller om oplevelsen, hvilken type overgreb der kan være tale om, osv.

Der er fx. stor forskel på, om der er tale om en enkelt situation, hvor en person måske har blot-tet sig for et barn, eller der er tale om et muligt længerevarende overgreb, hvor barnet har en nær relation til krænkeren.

Fortolkninger af børns ordvalg

Børns kognitive udvikling og begrebsdannelse har indflydelse på den måde, de husker tingene på, og på den måde de udtrykker sig på.

Når du taler med et barn i relation til en mistanke om et overgreb, skal du være opmærksom på, at børn og voksne ikke har samme opfattelse af seksualitet. Selvom børn har en seksualitet fra fødslen, har de først de kognitive forudsætninger for at begribe seksualiteten langt senere i livet. De tillægger den ikke de samme værdier som voksne. (Jf. kapitlet om børn og unges seksualitet.)

Spørger du et barn, der kender talrækken op til fem, om hvor ofte noget er sket, er svaret måske "tusind gange". Barnet ved, at tusind er et stort tal. Svaret kan derfor betyde, at barnet synes, at det er sket rigtig mange gange. Svaret betyder ikke, at barnet bevidst overdriver eller lyver. Det er bare en måde at beskrive noget på, som barnet egentlig ikke har begreber til at beskrive.

På samme måde vil barnets tidsfornemmelse og tidsbegreb have betydning for barnets svar, hvis du spørger ind til, hvornår noget er foregået.

Helt generelt skal du altså være meget forsigtig med at tolke børns ordvalg.

Skab en tryk atmosfære for at børn og unge kan betro sig

Det er vigtigt, at der på de enkelte arbejdspladser i Silkeborg Kommune bliver arbejdet på at skabe en tryk kultur – og i det hele taget skabt rammer, der virker fremmende for, at børn og unge vil fortælle om eventuelle overgreb (side. 32).

Nogle børn og unge betror sig til en voksen, de har tillid til. Derfor bør fagpersoner altid have for øje, at der skal være mindst én voksen i det professionelle miljø, som barnet eller den unge føler tillid til.

Børn og unge er i øvrigt mere tilbøjelige til at betro sig, hvis de oplever, at der er en anledning til at fortælle, en hensigt med at fortælle, og en forbindelse til det, der tales om.

Cases

En anledning til at fortælle

En leder af et opholdssted oplevede, at en anbragt pige flere gange tog tilløb til at fortælle om overgreb fra et familiemedlem. Men pigen manglede tilsyneladende roen til det. Lederen besluttede at køre en længere tur i bil med pigen. Her var der ingen forstyrrelser. Lederen og barnet var alene. Det gav anledning til, at pigen kunne fortælle om overgrebene, der havde fundet sted gennem flere år.

En hensigt med at fortælle

Et anbragt barn blev udsat for seksuelle overgreb, når hun kom hjem på samvær i weekender. Umiddelbart før en samværsweekend fortalte pigen om overgrebene til en pædagog. Pigen kunne ikke klare tanken om flere overgreb, og hendes hensigt med at fortælle var at undgå at komme på samvær og at få hjælp til at få stoppet overgrebene.

En forbindelse til det, der tales om

En plejefamilie oplevede i en situation med deres fireårige plejebarn, at et bad var med til at skabe en forbindelse til de overgreb, barnet havde oplevet i badesituationer med faderen. Barnet fortalte her, om de overgreb det havde været udsat for.

*Kilde: "Den professionelle tvivl!"
Servicestyrelsen*

Selve samtalen

Når du taler med et barn i forbindelse med en mistanke om et eventuelt overgreb, er det vigtigt, at du skaber en tryk atmosfære for samtalen. Vis med hele dit kropssprog, at du tror på barnets udtalelser.

Når børn fortæller om overgreb, gør de det ofte indirekte. De antyder, at noget kan være hændt. Ofte har de heller ikke ord til at gøre andet. De har simpelthen ikke begreber, der kan beskrive det, de eventuelt har været udsat for.

For at få barnets oplevelser frem, er det vigtigt, at du stiller åbne og helt neutrale spørgsmål. Hvis du stiller ledende spørgsmål, kan det blive dine fantasier, barnet kommer til at bekræfte.

Typisk er børn meget optagede af at svare rigtigt. De vil forsøge at afkode, hvad det er for et svar, den voksne gerne vil have. Især skolebørn er helt på det rene med, at lærere kender det rigtige svar, inden de spørger om noget – og at det netop er det svar, lærerne gerne vil høre.

Det har derfor altafgørende betydning, at du stiller åbne og helt neutrale spørgsmål, der får barnet til at fortælle om dets oplevelser.

Samtalen skal være en dialog og ikke en afhøring. Men derfor kan du godt spørge åbent ind til oplevelserne, og det er vigtigt, at du gør det. Både for at imødekomme barnet og for at få konkret viden om barnets oplevelser til brug i en eventuel underretning.

Det kan være en god idé, at du bruger lidt famlende formuleringer, når du stiller spørgsmål. Det lægger op til, at der kan være flere rigtige svar, end når du stiller meget præcise spørgsmål.

Under hele samtalen skal du være rolig og lyttende og holde dine følelser for dig selv. Det kan nemlig være svært for barnet, hvis du som voksen bliver vred eller ked af det – eller måske pinlig berørt. Børn kan få skyldfølelse, hvis de oplever, at de er årsag til ubehagelige følelsesmæssige reaktioner hos voksne.

Drag ikke forhastede konklusioner

Husk at redegørelser for mistanker om overgreb skal beskrive og referere, hvad barnet siger og gør. Det er ikke din opgave at nå til bunds i sagen eller at konkludere på, hvad der ligger til grund for barnets adfærd og udtalelser.

Efter samtalen med barnet er det vigtigt at notere det, barnet har fortalt så nøjagtigt som muligt. Brug barnets ordvalg.

Samtalen skal være en dialog – ikke en afhøring

Samtaler om eventuelle overgreb skal være en dialog med barnet om dets oplevelser. Barnet skal føle sig set og hørt, og samtalen må ikke have karakter af en afhøring, hvor du udspørger barnet.

Hvem, hvad, hvor, hvordan og hvornår er gode spørgeord, men undgå at stille spørgsmål, hvor du indleder med hvorfor. Det lægger op til, at der skal placeres et ansvar – og dermed også en skyld. Med spørgsmål om hvorfor, får samtalen karakter af et forhør.

Stil heller aldrig spørgsmål, der kan besvares med ja eller nej.

Huskeliste

- Skab rammer og mulighed for, at barnet eller den unge kan tale med en voksen, som han eller hun har tillid til.
- Skab en tryk atmosfære.
- Lad den voksne, der har den bedste relation til barnet, tage initiativ til og gennemføre eventuelle samtaler.
- Hvis barnet i første omgang selv kommer med et udsagn til en person, med en perifer tilknytning til barnet, kan denne spørge barnet, om han eller hun skal hente dennes kontaktperson eller om han eller hun må fortælle kontaktpersonen om barnets udsagn.
- Forbered altid de samtaler du selv tager initiativ til. Gør dig tanker om det mulige forløb. Tænk over det, der kan blive svært, og hvordan du vil håndtere det.
- Tænk også over, hvordan du kan håndtere dine egne følelser.
- Spørg neutralt ind til barnets oplevelser.
- Hold dine følelser for dig selv. Spejl i stedet barnet og vis, at du kan rumme barnets fortælling, oplevelser og følelser.

Eksempler: Sådan kan du formulere dig

- "Jeg har på fornemmelsen, at du går rundt og tænker på noget. Du skal vide, at jeg gerne vil snakke med dig om det, hvis du har lyst til det"
- Hvis barnet siger "Ej en mærkelig mand og så viste han sin tissemand", kan du gentage den sidste del af barnets ytring "Så viste han sin tissemand?" med et spørgende tonefald.
- Bed barnet fortælle mere, fx: " Vil du fortælle lidt mere om det...?" "Kan du sige lidt mere?" eller "Jeg vil gerne være sikker på, at jeg har forstået det du siger, sådan som du har tænkt...?"

Børn og unges seksualitet

Barnets seksuelle udvikling

Alle børn bliver født med en seksualdrift, der som led i en bredere udvikling gerne skal blive til en sund voksenseksualitet.

Barnets seksuelle udvikling er en del af personlighedsdannelsen, og udviklingen sker i relation til barnets nærmeste omsorgspersoner. Det er igennem de relationer, at barnet med tiden finder ud af, hvad der er rigtigt, forkert eller acceptabelt.

Selvom børn bliver født med en seksualdrift, har de ikke de kognitive forudsætninger for at begribe seksualiteten. De har hverken begreber til at forstå eller sætte ord på deres seksualitet.

I takt med barnets udvikling – og gennem de voksnes mere eller mindre bevidste adfærd, lærer barnet at forstå betydningen af kropslige oplevelser og fornemmelser.

En sund seksualitetsudvikling forudsætter, at barnet har nogle sunde relationer til voksne og andre børn, hvor der er plads til at udforske, eksperimentere og afprøve forskellige grænser.

En sund seksualitetsudvikling forudsætter også en vis portion selvværd og selvtillid. Det er vigtigt, at barnet bliver mødt med respekt fra omverdenen, og at barnets rettigheder bliver overholdt.

Det er også vigtigt, at voksne møder barnet med viden og værdier og holdninger. De voksne er guider for børnene i deres seksuelle udvikling – ligesom de er det på andre områder af barnets udvikling.

Børn forstår ikke selv deres seksualitet

Seksualitet er noget helt andet for børn end for voksne.

Børn tillægger ikke seksualiteten de samme værdier som voksne, og børns seksualitet kan ikke tolkes ud fra en voksenforståelse af seksualiteten.

Børn har behov for støtte og gode relationer for at udvikle en sund seksualitet.

Sådan forholder du dig til børns seksualitet

Børns seksuelle adfærd kommer til udtryk både hjemme og i deres hverdag i institution eller skole. Derfor er det vigtigt, at de primære voksne i barnets hverdag har en viden om barnets seksualitet – og i øvrigt forholder sig til den og handler derefter.

Du har et medansvar

Alle ansatte ved Silkeborg Kommune, der er i direkte kontakt med børn og unge, har et medansvar for børnenes seksuelle udvikling.

Som ansat skal du understøtte udviklingen af sund, almindelig og accepteret adfærd.

Det kan du gøre ved at anerkende børnenes og de unges seksualitet.

Selvom seksualitet blot er et enkelt aspekt i barnets udvikling, kan det selvfølgelig være lettere sagt end gjort. For netop når det handler om seksualitet, kan der være tabuer, forskrækkede holdninger, generthed, uvidenhed, etc. Seksualitet bliver almindeligvis opfattet som noget yderst privat og intimt.

Af samme grund er det vigtigt, at I på din arbejdsplads drøfter og formulerer en seksualpolitik. Hvilke holdninger og værdier møder I børn og unge med? Har I viden nok om emnet? I hvilken udstrækning accepterer I børns seksuelle udforskning?

Skal du eller I formidle viden om seksualitet til børn, er det derfor vigtigt at vurdere, hvilket niveau i den seksuelle udvikling, børnene befinder sig på – jf. faserne i barnets seksuelle udvikling.

Børn er nysgerrige og udforskende

Nysgerrige seksuelle lege, hvor børn udforsker sig selv og andre børn, er et vigtigt led i deres seksuelle udvikling. Det samme gælder onani og selvstimulering. Gennem handlingerne lærer børnene noget om lystfølelser, egne og andres ja- og nejfølelser og grænser.

Det er vigtigt, at børn lærer de sociale omgangsregler for, hvor og hvornår man fx må pille ved sig selv. Og det er vigtigt, at de seksuelle lege børnene imellem foregår ligeværdigt og frivilligt.

Husk altid på, at børns seksuelle nysgerrighed og udforskning ikke skal tolkes ud fra en voksenforståelse af seksualiteten.

Vær opmærksom på samspillet mellem børn

Når du observerer samspillet mellem børn, skal du altid være opmærksom på, om der sker overgreb.

Vær opmærksom på alders- og udviklingsforskelle, køn, magtforhold, indholdet af den seksuelle aktivitet i legen i forhold til børnenes alder, trusler i legen m.v. Hold øje med, om der er børn, der føler sig kuert, mobbet, truet eller ikke har lyst til at deltage i legens seksuelle handlinger.

Overgreb mellem børn, hvor den der begår overgrebet er under 14 år, er ikke strafbare. Psykologisk kan overgrebene dog opleves lige så krænkende som strafbare overgreb.

Faser i barnets seksuelle udvikling

Det er ikke muligt helt i detaljer at beskrive, hvordan et barns seksuelle udvikling forløber. Processen er helt individuel fra barn til barn.

Meget forenklet kan man dog beskrive udviklingen i disse trin:

- Spædbarn: Det lille barn oplever spontane, tilfældige fornemmelser af lyst/behag ved stimulering.
- Tumlingen, børnehavebarnet: Kan evt. begynde på bevidst at fremkalde de dejlige kropslige fornemmelser ved selvstimulering.
- Børnehavebarnet, det lille skolebarn: Eksperimenterer og undersøger de seksuelle fornemmelser og kropsdele. Dette kan ske sammen med jævnaldrende. Fx doktorleg, numseleg.
- Skolebarn, præ-pubertetsbarn: Begynder at opleve at blive tiltrukket af andre mennesker. Forelskelse kan opstå.
- Præ-pubertetsbarn, pubertetsbarn: begynder at få konkrete forestillinger om sex. Barnet kan også forbinde sig selv med seksuelle handlinger og danne ophidsende fantasier.
- Teenager: begynder at omsætte lyst, fantasier og forelskelse i konkrete handlinger. Nu også eventuelt med en partner.

Kilde: Børn og seksualitet. Om børns seksuelle udvikling, adfærd og leg samt seksuelle overgreb. Anna Louise Stevnhøj. Børns Vilkår 2008.

Hvis barnet onanerer

Der findes børn, der onanerer, og der findes børn, der ikke gør. Især i tre-fire års alderen har en del børn perioder, hvor de onanerer åbenlyst. Hvis det sker, mens barnet fx er i institution eller skole, er det vigtigt, at du afleder barnet og sætter grænser.

Som fagperson skal du i samarbejde med barnets forældre guide barnet i, hvornår og hvor det er i orden at onanere. Ligesom du i øvrigt samarbejder med forældrene om at lære barnet spillereglerne for andre former for adfærd - fx hvis barnet piller næse, bøvser, prutter, etc.

Hvis du ser et barn, der åbenlyst onanerer, kan du eksempelvis sige til barnet: "Jeg kan se, at du har det rigtig dejligt, men du kan røre ved dig selv, når du er alene."

Det er vigtigt, at du formulerer dig på en måde, der ikke giver barnet anledning til skyld- og skamfølelser. Og du forstyrrer ikke et barns seksuelle udvikling ved at anvise det til et enerum, når det vil onanere.

Hvis et barn i en periode onanerer hyppigt – måske nærmest konstant – kan det være udtryk for, at barnet lige har fundet en måde, der gør det specielt dejligt og tilfredsstillende.

Det kan også være en måde som barnet finder trøst på, hvis det er træt, ked af det, stresset eller inde i en periode, hvor det ikke har det så godt.

Endelig kan der være fysiske årsager til adfærden – fx kan børneorm og svamp føre til øget onani.

Ved hyppig onani er det vigtigt at få en god dialog med barnets forældre om adfærden. Men hvis det ellers lader til, at barnet har det godt, er det vigtigt at se onani som en naturlig del af barnets udvikling.

Sådan forholder du dig til unges seksualitet

Fra omkring puberteten får de unge behov for at tale seriøst med voksne om sex og seksualitet. Mange af de unge vil også gerne tale med voksne – bare det sker på en måde, hvor deres privatsfærer og grænser bliver respekteret.

De unge kan have brug for faktuelle oplysninger – fx om prævention, kønssygdomme, etc. Men faktisk er det i endnu højere grad mere viden om følelser, de unge efterspørger en dialog omkring.

Hvad er normalt og unormalt?

De unge har behov for input fra voksne som modvægt til den overdrevne seksualisering i samfundet og medierne. Især udsatte unge har behov for input fra voksne.

Tag de svære samtaler

Undersøgelser viser, at unge primært taler med kammerater eller kærester om sex. De henter også viden og inspiration fra forskellige medier (bl.a. tv, internettet, pornofilm, sociale medier). Denne adfærd øger risikoen for fordrejede forestillinger om, hvad der er normalt og unormalt.

Det er ikke bare de unge selv – men også voksne omkring dem – der kan få forkerte forestillinger om de unges seksualitet, hvis de ikke opsøger objektiv viden.

Der er flere vigtige grunde til at være i dialog med unge om sex. Sex er en vigtig del af ungdomslivet, og hvis en ung har problemer eller vanskeligheder, kan det også komme til udtryk i den unges seksualitet.

Som fagperson i unges netværk bør du altid have for øje, at der er mange vigtige trivsels- og sundhedsfremmende perspektiver i at tale med unge om sex. Samtalerne kan være med til at forebygge sygdomme, usunde vaner og dårlige oplevelser. De kan også reducere eventuelle skader af en uhensigtsmæssig seksualadfærd.

Adfærd som ikke vækker bekymring

- Alderssvarende optagethed af seksualitet.
- Alderssvarende seksuelt prægede lege med jævnaldrende.
- Seksuelle lege mellem børn, som er præget af ligestilling, ligestilling, gensidighed og nysgerrighed.

Adfærd som kræver skærpet opmærksomhed og indgriben

- Overdreven interesse for eller overdreven optagethed af seksuelle aktiviteter.
- Seksuelt grænseoverskridende adfærd er den foretrukne frem for andre mere alderssvarende aktiviteter og lege.
- Seksuel adfærd, der adskiller sig fra andre børns/unges naturlige nysgerrighed.
- Ikke alderssvarende viden om seksualitet, fx påfaldende fremmelig eller voksenagtig viden om sex.
- Overdreven interesse for pornografi.
- Seksuelle lege som fører til beklagelse fra andre børn.
- Seksuelle lege som er forbundet med angst, skam og skyld.
- Bestikkelse, trusler eller tvang mod andre børn for at få dem til at deltage i de seksuelle aktiviteter.
- Tydelig forskel i alder, modenhed og intellekt mellem de børn, som indgår i de seksuelle aktiviteter sammen.

Adfærd som kræver øjeblikkelig indgriben

- Stor aldersforskel (fx 14-årig dreng, som udviser seksuel adfærd overfor et 6-årigt barn).
- Hvis et offer fortæller om overgreb fx i form af orale, anale eller vaginale penetrationer eller anden intimiderende fysisk krænkelse.
- Hvis et offer er udsat for trusler, vold og hemmeligholdelse.

Det er vigtigt at huske på, at ovenstående tegn på bekymrende adfærd ikke nødvendigvis er udtryk for, at barnet eller den unge enten har været udsat for en seksuel krænkelse, udøver seksuelle overgreb, eller er i seksuel mistrivsel.

Generel mistrivsel kan have seksuelle udtryk, men omvendt behøver seksuel mistrivsel ikke at blive udtrykt i bekymrende seksuel adfærd.

Kilde: "Børn og Unge med seksuelt bekymrende og krænkende adfærd." Publikationen er udarbejdet af JanusCentret.

Mulige tegn og reaktioner

Der findes ikke entydige tegn og signaler på, at et barn eller en ung har været udsat for seksuelle overgreb. Der er altså ingen klar facitliste at gå efter, men børn og unge kan vise tegn på mistrivsel i deres adfærd.

Et vigtigt element i opsporingen af seksuelle overgreb er, at fagpersoner er i stand til at se, tolke og handle på tegn og reaktioner på mistrivsel i adfærden. Det er ikke altid let. Det kan være en kompleks proces at forstå en adfærd, der indikerer, at barnet måske har været udsat for et eller flere seksuelle overgreb.

Børn er forskellige

Børn reagerer og udtrykker sig forskelligt, når de bliver udsat for overgreb. Nogle udtrykker sig meget direkte, andre reagerer mere indadvendt.

Som oftest vil børn og unge dog være præget af de overgreb, de har været udsat for. Vær derfor altid opmærksom på de symptomer og reaktioner, du kan læse om på disse sider.

Hvis barnet betror sig til dig

Nogle børn, der har været udsat for seksuelle overgreb, fortæller det til en voksen, de har tillid til.

Hvis du som fagperson oplever, at et barn betror sig til dig, er det vigtigt, at du tager barnets udtalelser alvorligt. Vær samtidig opmærksom på, at børns udsagn om overgreb ikke altid umiddelbart giver mening. Måske virker de hverken sandsynlige eller realistiske.

Hvis du er den fagperson, barnet har den bedste kontakt til, kan det være en hjælp for barnet, at du helt åbent spørger ind til det, barnet fortæller. Det er vigtigt, at du er meget opmærksom på, at du ikke lægger din egen bekymring ind i spørgsmålene. Dine spørgsmål skal være åbne og neutrale.

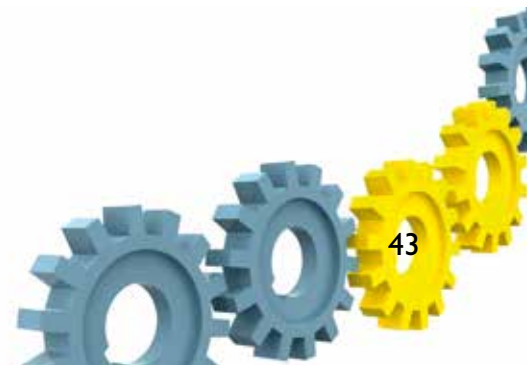
Husk, at det ikke er din opgave at afhøre barnet – det er politiets opgave. Jf. evt. spørgeguiden "At spørge neutralt" på side 32.

Vær opmærksom og undersøgende

Mange børn fortæller ikke direkte om overgrebene. Derfor skal du altid være opmærksom på en række tegn og reaktioner, det kan være nødvendigt at reagere på.

Det er vigtigt, at du forholder dig undersøgende til de tegn og reaktioner et barn udviser – og at du analyserer dem i de relationer og kontekster, barnet indgår i.

Børn, der har været udsat for fysisk eller psykisk vold, kan i øvrigt udvise mange af de samme tegn og reaktioner som børn, der har været udsat for seksuelle overgreb.

Mulige tegn og reaktioner på seksuelle overgreb

Der skelnes mellem fysiske, psykiske og sociale/ adfærdsmæssige tegn og reaktioner. Der sondres ligeledes mellem de tegn og reaktioner henholdsvis småbørn, mellemstore børn og teenagere særligt kan udvise.

Fysiske tegn

Småbørn

- Rødmen, irritation omkring kønsorganer, skede og endetarmsåbning
- Smerte, kløe, udslæt omkring kønsorganer, skede- og endetarmsåbning
- Vaginal blødning, blødning fra kønsorganer og endetarmsåbning
- Blærebetændelse, skedekatar
- Blod i underbukserne
- Have svært ved at gå og sidde
- Mave og fordøjelsesvanskeligheder
- Klager over utilpashed
- Stoppe ting/objekter op i skede- og endetarmsåbning
- Ufrivillig vandladning, encoprese
- Revner i mundvige, sår i munden
- Pådragelse af seksuelt overførte sygdomme
- Synkebesvær, ubehag i forbindelse med bestemte fødevarer
- Usædvanlig kropslugt (sæd)
- Følger ikke normal vækstkurve

Mellemstore børn

Mellemstore børn vil kunne udvise de samme fysiske tegn og symptomer som småbørn

Herudover

- Psykosomatiske klager over smerter i underlivet, hovedpine, mavepine m.m.
- Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring
- Mangelfuld eller overdreven personlig hygiejne

Teenagere

Teenagere vil kunne udvise de samme tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn.

Herudover

- Tidlig seksuel aktivitet
- Tidlig graviditet og abort
- Forsøg på at tilbageholde/skjule fysisk udvikling

Psykiske tegn

Småbørn

- Humørsvingninger
- Tristhed
- Angst
- Uforklarlig gråd, skrigeture
- Mareridt, bange for at falde i søvn
- Udvide ligegyldighed, robot-lignende adfærd
- Ensomhedsfølelse
- Isolation
- Reagerer ikke på opfordring på kontakt, trækker sig ind i sig selv/i en skal
- Mistillid til voksne
- Utryk tilknytning
- Dissociation
- Ukritisk i kontakten til andre

Mellemstore børn

Mellemstore børn vil kunne udvise de samme tegn og symptomer som småbørn.

Herudover:

- Lav selvfølelse
- Magtesløshed
- Apati
- Skyldfølelse
- Skamfølelse
- Begyndende depression
- Indadvendthed

Teenagere

Teenagere vil kunne udvise de samme psykiske tegn og symptomer som småbørn og mellemstore børn.

Herudover:

- Depression
- Mistillid til andre
- Manglende identitetsfølelse
- Forvirret omkring køns-identitet
- Forøget skyld- og skamfølelse

Sociale og adfærmæssige tegn

Småbørn

- Ændring i adfærd
- Seksualiseret adfærd
- Overdreven/tvangspræget onani
- Usædvanlig interesse i og viden om seksualitet ud over alders- og udviklingsmæssigt niveau
- Koncentrationsvanskeligheder fx ved leg og samvær med andre
- Leg med dukker, hvor seksu eller overgreb illustreres
- Regredierende adfærd, babysprog
- Udadreagerende, aggressiv adfærd, sparke, slå, bide
- Hyperaktivitet
- Frustration og vrede
- Frygt for og modvilje mod bestemte personer eller steder
- Umotiveret gråd
- Tavshed
- Påførelse af selvforskyldt smerte, banke hovedet ind i ting, trække i hår, skære i sin krop

Mellemstore børn

Mellemstore børn vil kunne udvise de samme sociale tegn og symptomer som småbørn.

Herudover:

- Indlæringsvanskeligheder, manglende koncentration
- Udvide voksen seksuel adfærd, gå forførende, flirtende
- Påfaldende påklædning
- Manglende blufærdighed eller andre overdreven blufærdighed ift. egen krop og i relation til omgivelserne
- Begyndende selvdestruktiv adfærd
- Tab af kompetencer
- Begyndende udvikling af beskyttelsesstrategier for at undgå seksuelle overgreb eller afsløring heraf
- Mobning
- Begyndende selvmordstanker

Teenagere

Teenagere vil kunne udvise de samme tegn og symptomer som småkrop børn og mellemstore børn.

Herudover:

- Selvskadende adfærd, cutting, selvmordstanker- og forsøg
- Spiseforstyrrelser
- Alkohol og stofmisbrug
- Udvide pseudomodenhed
- Hemmelighedsfulde, skamfulde
- Udvikling af specielt kropssprog, kropsholdning

Mulige tegn og reaktioner på vold

Der skelnes mellem fysiske, psykiske og sociale/ adfærdsmæssige tegn og reaktioner.

Fysiske tegn

- Mærker efter slag
- Brandmærker
- Sår på kroppen
- Mærker efter kvælningsforsøg
- Brud på arme og ben, kraveben eller andre knoglebrud
- Symptomer på 'shaken baby syndrome'
- Hyppige skadestuebesøg
- Psykosomatiske klager
- Vanskeligheder med kropslig kontakt, berøring
- Søvnvanskeligheder

Psykiske tegn

- Tristhed
- Indadvendthed
- Ensomhedsfølelse, føler sig anderledes
- Isolation
- Utryk tilknytning
- Mistillid til voksne
- Dissociation
- Lav selvfølelse
- Hjælpelessness, magtesløshed
- Skyldfølelse, skamfølelse
- Begyndende depression
- Manglende identitetsfølelse
- Svært ved at løsrive sig fra forældre/løsrive sig for hurtigt
- Post Traumatisk Stress Disorder (PTSD)

Sociale og adfærdsmæssige tegn

- Koncentrationsvanskeligheder ift. leg og samvær med andre
- Leg med fx dukker, hvor vold illustreres
- Vanskeligheder med impuls kontrol
- Indlæringsvanskeligheder
- Tab af kompetencer
- Udadreagerende, aggressiv adfærd
- Følelse af frustration og vrede
- Hyperaktivitet, hypersensitivitet
- Angst
- Selvdestruktiv og selvskadende adfærd
- Udvikling af beskyttelsesstrategier for at undgå vold eller afsløring heraf
- Overtilpassethed
- Vanskeligheder med at regulere følelser

Børnehusene

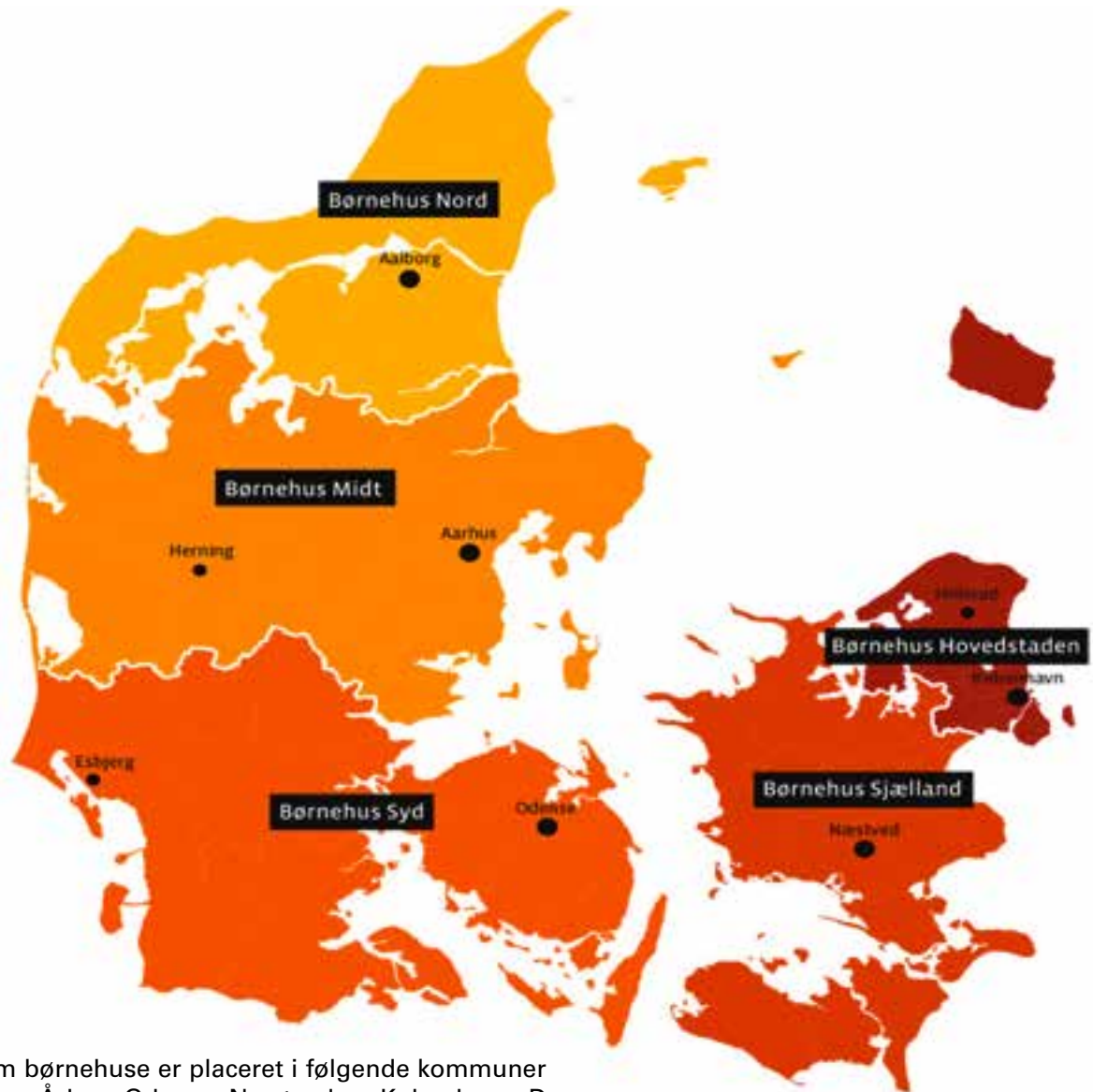
I forbindelse med vedtagelse af Overgrebspakken oprettes der, jf. Serviceloven § 50 a, et børnehus i hver region til undersøgelse af et barn eller en ungs forhold, når der er mistanke eller viden om, at barnet eller den unge har været udsat for overgreb.

Det overordnede formål med børnehusene er at sikre en koordineret og skånsom tværfaglig indsats af høj kvalitet over for det enkelte barn eller den enkelte unge og barnets/den unges familie eller omsorgspersoner i sager om overgreb samt at sikre en ensartet høj kvalitet i indsatsen på tværs af landet. Målet med den højt kvalificerede og koordinerede tværsektorielle indsats der er samlet i børnehuset, er at barnet/den unge får bedre mulighed for at blive undersøgt skånsomt samt mulighed for at komme sig over overgrebet.

Børnehusenes målgruppe er:

- Børn og unge i alderen 0 til og med det 17 år som har været udsat for overgreb i form af seksuelle overgreb og/eller vold, eller hvor der er mistanke herom.
- Overgrebet kan være aktuelt eller begået tilbage i tiden.
- Sager om overgreb, hvor der er behov for en tværsektoriel indsats (kommune, politi og/eller sundhedsvæsen)
- Barnet / den unges nærmeste omsorgspersoner
- Kommunale myndighedsrådgiver der behandler konkrete sager, hvor der er viden eller mistanke om seksuelle eller voldelige overgreb eller som har behov for konsultativ bistand i sager hvor der er en vag mistanke.
- Sager hvor der vurderes at der skal udarbejdes en børnefaglig undersøgelse jf. Servicelovens § 50, hvis der er viden eller mistanke om overgreb mod barnet eller den unge under 18 år.
- Sager hvor der som udgangspunkt er mindst 2 sektorer involveret, et samarbejde mellem kommune, politi og/eller sygehusvæsenet.

Kommunale fagpersoner, som fx lærere, pædagoger og sundhedsplejersker, henvises som udgangspunkt til at søge sparring hos nærmeste leder i henhold til kommunens beredskabsplan til håndtering af sager hvor der er mistanke om overgreb.

De fem børnehuse er placeret i følgende kommuner
Aalborg, Århus, Odense, Næstved og København. Der
er satellitter i henholdsvis Herning, Esbjerg og Hillerød

Begreber

Afværgepligt

Efter straffeloven (STL) er der ikke pligt til at anmelde en forbrydelse, der er begået. Der er pligt til at gøre alt, hvad der står i ens magt for at afværge en alvorlig forbrydelse – herunder at afværge, at en forbrydelse gentager sig. Afværgepligten gælder også for offentlige myndigheder. Afværgepligten gælder altså også i forhold til incest, andre seksuelle overgreb og vold mod børn.

Bekymring

Bekymring er en diffus oplevelse af, at noget er galt med et barn eller i dets familie. Ved bekymring er der ingen konkret viden om en konkret handling begået af en bestemt person. Der er heller ikke tale om bestyrket mistanke. Bekymring bør derfor i første omgang alene føre til observation af barnet i en periode og evt. en samtale med forældrene. Hvis bekymringen går på, om forældrene begår overgreb (fysisk, psykisk eller seksuelt) mod barnet, skal der dog i første omgang ikke gennemføres nogen samtale med forældrene.

Blufærdighedskrænkelse

Blufærdighedskrænkelse handler om det forhold, at en person gennem sin adfærd opfører sig uterligt og derigennem krænker andres blufærdighed og /eller vækker forargelse ved sin adfærd. Den uterlige handling skal have relation til noget seksuelt og være af en vis grovhed for at kunne begrunde straf for blufærdighedskrænkelse.

Blufærdighedskrænkelse omfatter fx beføling under eller udenpå tøjet, kys, verbal uterlighed, beluring, forevisning og optagelse af umoralske billeder. Berøring med fx fingre, genstande, tunge udenfor skeden. Ved indtrængning i skeden falder forholdet ind under "anden kønslig omgang end samleje".

Børneattest

Børneattesten indeholder oplysninger om sædelighedsforbrydelser begået mod børn under 15 år. Børneattesten skal indhentes af arbejdsgivere, når de ansætter eller beskæftiger nye medarbejdere, der som led i udførelsen af deres opgaver, skal have direkte kontakt med børn under 15 år. Ordet medarbejdere omfatter her både ansatte og frivillige medarbejdere. Oplysninger i børneattesten slettes tidligst efter 20 år. Nogle oplysninger fremgår af attesten frem til den pågældende person fylder 80 år. Det Centrale Kriminalregister består af en afgørelsesdel og en efterforskningsdel. I modsætning til den private og den offentlige straffeattest indeholder børneattesten også oplysninger fra efterforskningsdelen.

Børn med seksuel grænseoverskridende adfærd over for andre børn

Når et barn under 15 år udviser seksuel grænseoverskridende adfærd over for et andet barn under 15 år. Se bl.a. www.januscentret.dk. Handlinger begået af børn under 15 år straffes ikke, men børn under 15 år er erstatningspligtige for skadegørende handlinger, efter samme regler som personer over denne alder.

Chatrum på internettet og netmødesteder

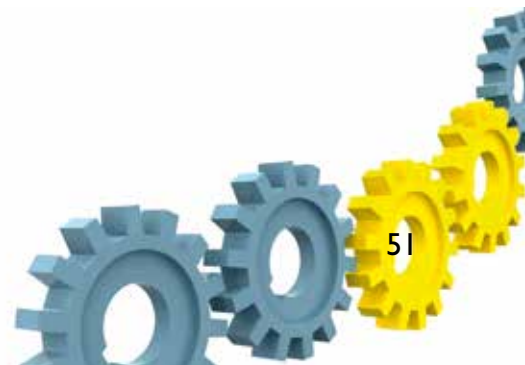
Chatrum benyttes i dag som mødested for mange børn og unge. De mødes omkring fælles interesser og særlige temaer eller i chatrum, hvor der er mulighed for at mødes og 'tale' om det, man lige er optaget af. Der er som sådan ikke noget strafbart i at benytte chatrum på internettet. Vær blot opmærksom på at nogle voksne blander sig i debatten på sider, der ellers er forbeholdt børn. De voksne får adgang ved at oplyse forkert alder – og nogle voksne udnytter kontakten til at lokke børn til at mødes under falske forudsætninger. I værste fald fører et sådan møde til seksuelle overgreb/voldtægt.

Det samme gælder for netmødesteder, som er hjemmesider, der henvender sig til specielle målgrupper, fx i forhold til alder, køn eller interesser. Potentielle krænkere vil kunne udnytte netmødesteder som en indgang til at skabe kontakt med mulige ofre.

Se også www.sikkerchat.dk.

Fotokolposkop

Fotokolposkop er et apparat, der anvendes i forbindelse med (retsmedicinsk) undersøgelse af børn, hvor der er mistanke eller viden om, at der er sket seksuelle overgreb. Fotokolposkopi er en fotografisk undersøgelse ved hjælp af et forstørrelsesapparat, der bruges til at undersøge børns kønsorganer og endetarm. Brugen af fotokolposkop gør det muligt at undersøge barnet med et absolut minimum af fysisk berøring. Samtidig sikres evt. bevismateriale i form af billeder til brug ved en mulig retssag.

Grooming

Begrebet grooming kommer fra engelsk og kan oversættes med grænsenedbrydningsproces.

En grooming-proces betyder, at krænkeren med forførelse, løgn og manipulation, får barnet til at gå med til seksuelle aktiviteter. Der er tale om en nøje planlagt strategi med det formål at opnå en relation til et barn, som gør en seksuel relation mulig.

Den amerikanske sociolog David Finkelhor har opstillet 4 betingelser, der skal være til stede før et overgreb kan finde sted.

- Motivation – krænkeren må have motivationen for at ville misbruge andre seksuelt
- Indre barrierer må overvindes – tankemæssige forvrængninger, der gør, at offeret opfattes som samtykkende
- Ydre barrierer må overvindes – fx at blive alene med barnet
- Barnets modstand må overvindes – manipulation

En grooming får det til at se ud, som om barnet frivilligt går med til de seksuelle aktiviteter, og barnet vil ofte føle sig medskyldig.

Incest

Ordet incest kommer fra det latinske incestum (-us), der bedst oversættes med blodskam eller kønsforhold mellem nære slægtninge. Ordet incest indgår ikke direkte i Straffelovens tekst, men er alligevel et klart defineret juridisk begreb. I Straffelovens § 210 tales om samleje mellem slægtninge i nedstigende linje, samleje mellem søskende eller anden kønslig omgang indenfor det direkte slægtskab. Incest/blodskam handler således alene om den seksuelle krænkelse, der sker indenfor slægten og i direkte nedstigende linje, dvs. barn af biologiske forældre, bedsteforældre, oldeforældre osv.

Stedforældre, pleje- og adoptivforældre og andre voksne omsorgspersoner for barnet defineres juridisk udenfor begrebet incest/blodskam.

Incest (og seksuelle overgreb i øvrigt) omhandler personer af begge køn, dvs. forhold af såvel heteroseksuel som homoseksuel karakter.

Kriminelle og seksuelle lavalder

Den kriminelle og seksuelle lavalder er 15 år.

Krænker

Begrebet krænker er ikke en diagnose men relaterer sig til den grænseoverskridende/krænkende handling, en person udøver overfor en anden person. Se også pædofili.

Kønslig omgang

Udtrykket 'anden kønslig omgang end samleje' anvendes i Straffeloven som udtryk for handlinger, der har samlejelignende karakter, fungerer som erstatning for samleje eller rummer et seksuelt overgreb, der nærmer sig samleje. Dvs. oralt samleje, analt samleje, fingre/genstande i skeden. Sådanne krænkelse ligestilles strafmæssigt med samleje.

Omsorgssvigt

Omsorg defineres traditionelt som dels et udviklingspsykologisk begreb og dels et etisk begreb. Det handler om relation mellem mennesker og om den måde, hvorpå et menneske har behov for et andet menneskes opmærksomhed, indføling og medleven i livet. Når disse behov ikke bliver opfyldt på passende vis, er der tale om et omsorgssvigt. Omsorgssvigt defineres traditionelt som mangel på beskyttelse af børn, vold mod eller misrøgt af børn i betydningen aktiv eller passiv fysisk vold, aktiv eller passiv psykisk vold, seksuelt overgreb og strukturel vold (som en del af et samfunds struktur, hvor barnets sundhed og udvikling bringes i fare).

Pornografiske billeder af børn

I strafferetlig forstand tales her om optagelse af utugtige billeder, film e.l. af en person under 18 år med det forsæt at ville sælge eller på anden måde udbrede materialet. Billedmateriale i denne definition omhandler alle de i Straffeloven nævnte seksuelle krænkelse, dvs. incest, samleje, anden kønslig omgang end samleje samt blufærdighedskrænkelser. Desuden omfattes billedmateriale, der viser børn, der har kønslig omgang med dyr eller med genstande.

Optagelse, besiddelse samt udbredelse af pornografiske billeder af børn er strafbart.

Pædofili

Ifølge en anvendt liste (DSM IV) over psykiatriske diagnoser - er en pædofil en person, som retter sin seksualitet, sine seksuelle fantasier og adfærd mod børn. Mennesker, der er optaget af børnepornografi, betegnes pædofile. Nogle pædofile føler sig kun seksuelt tiltrukket af børn, og ikke af voksne. Pædofili er almindeligvis en kronisk tilstand. Den forstyrrede seksualitet følges af udpræget besvær med at fungere socialt. Pædofili karakteriseres ved, at personen indenfor de seneste seks måneder gentagne gange har haft fantasier, seksuelt begær eller adfærd med seksuelt indhold med et mindreårigt barn. Den pædofile er pr. definition ældre end 16 år og er mindst fem år ældre end barnet.

Påtaleopgivelse

Anklagemyndigheden/politiet kan vælge at opgive en straffesag – oftest på grund af manglende mulighed for at føre bevis for, at der er begået et strafbart forhold, jfr. Retsplejeloven §§ 721-724. Påtaleopgivelse er ikke det samme som en frifindelse. Der er alene tale om, at der ikke foreligger tilstrækkeligt med bevismateriale til at føre bevis for den begåede strafbare handling.

Seksualitet, børn

Se afsnit om "Børn og Unges seksualitet" side 36.

Seksuelt overgreb

Seksuelle overgreb indbefatter samleje, anden kønslig omgang end samleje og blufærdighedskrænkelser i strafferetlig forstand.

Seksuelt overgreb begået af en voksen mod et barn kan kort defineres således:

- den voksne udnytter et barns tillid.
- det seksuelle overgreb krænker barnets integritet.
- det er en handling, som barnet ikke kan forstå eller misforstår, og som barnet ikke er modent til at give samtykke til.
- det seksuelle overgreb er udtryk for den voksnes behov og er på den voksnes betingelser.

Se også incest.

I straffeloven (STL) skelnes mellem forskellige former for handlinger, der kan defineres som seksuelt overgreb/misbrug af børn:

- samleje eller anden kønslig omgang mellem slægtninge i nedstigende linje (STL § 210).
- voldtægt (STL § 216).
- samleje eller anden kønslig omgang mellem institutionspersonale og indsatte/anbragte (STL §§ 219, 224 og 225).
- samleje eller anden kønslig omgang med et barn under 15 år (STL §§ 222, 224 og 225).
- samleje eller anden kønslig omgang med en person under 18 år, der er pågældendes adoptivbarn, stedbarn eller betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse (STL §§ 223, 224 og 225).
- samleje eller anden kønslig omgang mod betaling med en person under 18 år (STL §§ 223a, 224 og 225).
- bagmandsvirksomhed i relation til prostitution (STL §§ 228 og 229).
- børnepornografi (STL §§ 230, 234 og 235).
- blufærdighedskrænkelser (STL § 232).

Begrebet seksuelt overgreb anvendes tilsvarende, når et barn udviser seksuel grænseoverskridende adfærd overfor et andet barn. I denne forbindelse er der tale om børn under 14 år, dvs. under den kriminelle lavalder.

Seksuelt overgreb på stedbarn, plejebarn, adoptivbarn eller barn i anden form for varetægt

Straffelovens § 223 stk. 1 taler om seksuelle overgreb begået af en voksen omsorgsperson på enten stedbarn, plejebarn, adoptivbarn eller et andet barn/ung under 18 år, som er betroet den pågældende til undervisning eller opdragelse. Bestemmelsen omfatter således andre voksne omsorgspersoner, der indgår i et forældrelignende forhold til barnet, dvs. stedforældre, plejeforældre og adoptivforældre - men også fx ledere, lærere, pædagoger og medarbejdere i fritids- og foreningslivet.

Seksuelle overgreb, tegn og reaktioner

Se afsnittet "Mulige tegn og reaktioner" side 42.

Sigtelse

Når der hos politiet er begrundet mistanke om, at der er begået et strafbart forhold, kan der rejses sigtelse mod den formodede gerningsmand. Retsplejeloven indeholder ingen almindelig regel om, hvornår en person skal anses for sigtet. Derimod indeholder Retsplejeloven adskillige regler om den sigtedes rettigheder. Sigteelse fører ikke automatisk til en egentlig retssag. Afhængig af efterforskningens resultat og bevismaterialets stilling kan sigtelsen enten opretholdes og føres til retten, eller sigtelsen kan frafalde enten af politiet eller af anklagemyndigheden.

Straffeattest

Der findes tre typer af straffeattest. Den private, den offentlige og børneattesten. Fælles for alle tre typer gælder, at den person straffeattesten omhandler, skal give skriftligt samtykke til, at attesten indhentes.

Den private straffeattest udstedes til private, der anmoder om det. Den private straffeattest indeholder oplysning om domme, bøder og tiltalefrafald efter gældende bestemmelse. Oplysninger fremgår af den private straffeattest i hhv. 3 eller 5 år afhængig af typen af oplysning.

Den straffeattest, der kan indhentes af offentlige myndigheder, indeholder de samme oplysninger som den private attest – men oplysninger i denne offentlige straffeattest slettes tidligst efter 10 år fra den endelige afgørelse.

Børneattesten indeholder oplysninger om sædelighedsforbrydelse begået mod børn under 15 år. Børneattesten skal indhentes af arbejdsgivere, når de ansætter eller beskæftiger personer, der som led i deres opgaver, skal have direkte kontakt med børn under 15 år. Medarbejdere betyder her både ansat og frivillig medarbejder. Oplysninger i børneattesten slettes tidligst efter 20 år. Nogle oplysninger fremgår af attesten frem til pågældende fylder 80 år.

Tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger

Tavshedspligten indebærer, at man som fagperson har tavshedspligt med hensyn til alle fortrolige oplysninger om børn, unge og deres familier, som man kommer i besiddelse af igennem sit arbejde. Reglerne om tavshedspligt skal bl.a. sikre, at der kun udveksles fortrolige oplysninger om børn og unge og deres familier med andre fagpersoner, når dette er nødvendigt, og når det har et sagligt formål.

Personoplysninger vil kunne videregives, hvis det sker for at varetage private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmeligholdelse, herunder hensynet til den, oplysningen angår (Forvaltningsloven § 28, stk. 2, nr.3).

Man skal som udgangspunkt altid forsøge at indhente samtykke fra forældremyndighedsindehaveren til udveksling af oplysninger. I de tilfælde hvor det ikke er muligt at opnå samtykke eller, hvor det vurderes uhensigtsmæssigt, fx fordi forældrene ikke ønsker at samarbejde, er problemfornægtende eller ikke er i stand til at varetage barnets tarv, giver Servicelovens § 49a mulighed for at udveksle oplysninger i det tværfaglige SSD-samarbejde, når udvekslingen af oplysninger er nødvendig som led i det tidlige eller forebyggende samarbejde om udsatte børn og unge.

SSD-samarbejdet er et tværfagligt samarbejde mellem socialforvaltning, skole, (herunder PPR), sundhedspleje og dagtilbud. Drøftelsen af en konkret bekymring eller problemstilling vedr. et barn eller en ung uden samtykke fra forældrene kan ske én gang ved et møde (se Barnets Reform). I særlige tilfælde kan der afholdes et opfølgende møde.

Tavshedspligten indgår som tema i en lang række love. Relevant her er umiddelbart Forvaltningsloven, Retssikkerhedsloven og Persondataloven. Desuden henvises til Pjecen "Dialog om tidlig indsats. Udveksling af oplysninger i det tværfaglige SSD-samarbejde og fagpersoners underretningspligt". (Servicestyrelsen, januar 2011)

Bemærk at reglerne om tavshedspligt må vige for reglerne om underretningspligt.

Tiltale

Tiltale er det retlige skridt i straffesager, hvorved der sker indlevering af anklageskrift til retten, jfr. Retsplejeloven § 831. Når politiet afslutter sin undersøgelse, er det op til anklagemyndigheden at afgøre, om der foreligger tilstrækkelige beviser til at rejse en tiltale. Efter Retsplejeloven § 95 er de offentlige anklagere rigsadvokaten, statsadvokaterne, politidirektørerne samt de personer, der er ansat til at yde dem bistand. I sidste instans vil det være op til anklagemyndigheden at afgøre, om efterforskningen har givet tilstrækkeligt med beviser til, at der kan rejses tiltale. Se også: Sigtelse.

Tiltalefrafald

Anklagemyndigheden kan beslutte at frafalde tiltale, dvs. at frafalde at rejse en sag ved retten, uanset om efterforskningen har vist, at en straffesag kan forventes at føre til domfældelse. Tiltalefrafald kan ske på grund af sigtedes unge alder, særlige formildende omstændigheder eller ud fra en vurdering af at retssagen ikke bør gennemføres. Ved tiltalefrafald kan der som alternativ fastsættes særlige vilkår.

Underretningspligt

Enhver, der får kendskab til, at et barn udsættes for vanrøgt eller nedværdigende behandling eller lever under forhold, der bringer dets sundhed eller udvikling i fare, har personlig pligt til at underrette kommunen.

Underretningspligt, skærpet

Skærpet underretningspligt er personlig og gælder for personer, der udøver offentlig tjeneste eller offentligt hverv – dvs. offentligt ansatte og ansatte i private og selvejende institutioner, der udfører opgaver for det offentlige. Underretningspligten gælder, når der er kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller ung kan have behov for særlig støtte, når et barn umiddelbart efter fødslen kan få behov for særlig støtte, og når et barn eller ung har været udsat for vold eller andre overgreb.

Kommunen skal, med mindre særlige forhold gør sig gældende, efter anmodning videregive oplysninger til den person, der har underrettet, om underretningen har givet anledning til undersøgelse eller foranstaltning i forhold til det barn/ den unge, underretningen vedrører.

Underretning, tværkommunal

Hvis en familie med et eller flere børn under 18 år, flytter fra en kommune til en anden, og hvis fraflytningskommunen finder, at et eller flere af børnene har behov for særlig støtte, så har fraflytningskommunen pligt til at underrette tilflytningskommunen herom.

Vanrøgt

Barnets behov bliver ikke registreret af dets omsorgspersoner. De synlige tegn kan for eksempel være, at barnet er snavset og uglejet, får forkert ernæring, er understimuleret og er uden opsyn eller følelsesmæssig kontakt. Ved helt små børn ser man tegn på manglende følelsesmæssig respons i kontakten. Hvis Straffelovens betingelser er opfyldt, kan der idømmes straf for vanrøgt efter Straffelovens § 213.

Videoafhøring

Politiet har mulighed for at optage afhøring på video, når barnet er i alderen 4-12 år. Yngre end fire år betragtes som udgangspunkt ikke som egnet/i stand til at aflægge vidneudsagn. Videoafhøring af børn under 4 år og børn over 12 år kan bringes i anvendelse, hvor særlige forhold taler herfor. Det vil i så fald altid være en individuel vurdering og beslutning. Det er retten, der beslutter om videoafhøringen kan anvendes som bevismiddel.

Vold, psykisk, fysisk og seksuel

Vold er en handling eller trussel, krænker en anden persons integritet, eller som skræmmer, smerter eller skader personen - uanset om personen er et barn eller en voksen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt. Handlingen overskrider endvidere samfundets love og normer.

Uanset typen af vold, der begås mod et barn, er der tale om, at barnet udsættes for en adfærd fra forældrene eller andre omsorgsgivere, som er ødelæggende for, eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare. Vold er udtryk for, at barnet ikke frivilligt indgår i den handling, der begås mod barnet.

Psykisk vold kan beskrives som følelsesmæssig afvisning, trusler om at blive forladt, trusler om straf, indespærring eller andet tilsvarende, eller om generelt nedværdigende behandling. Manglende stimulering (failure to thrive, FTT) og at forhindre børns skolegang eller fritidsinteresser er ligeledes eksempler på psykisk vold.

Der kan også være tale om egentlig vanrøgt, hvor barnet efterlades uden pasning, eller ikke får fysisk omsorg.

Se også vanrøgt.

Fysisk vold kan beskrives som korporlig afstraffelse, slag eller anden form for straf, hvor barnet rammes direkte på kroppen.

Vold omfatter også situationer, hvor børn er vidne til vold, fx mod en forælder eller søskende.

Seksuel vold er alle former for seksuelle overgreb, hvor barnets tillid udnyttes til at tilfredsstille den voksnes seksuelle behov. Den seksuelle vold involverer meget ofte både psykisk og fysisk vold, foruden det seksuelle overgreb.

Voldtægt

I Straffeloven defineres voldtægt som samleje tiltvunget ved vold eller trussel om vold.

Læs mere

Hjemmesider:

- www.servicestyrelsen.dk/siso
- www.forebygovergreb.dk
- www.januscentret.dk
- www.bedresekualundervisning.dk
- "Den professionelle tvivl"

Kommunalt beredskab:

<http://shop.socialstyrelsen.dk/products/kommunalt-beredskab-vejledning-til-udarbejdelse-af-kommunalt-beredskab-til-forebyggelse-opsporing-og-handtering-af-sager-med-vold-og-seksuelle-overgreb-mod-born-og-unge>

Børnehuse:

<http://www.socialstyrelsen.dk/siso/overgrebspakken/bornehuse>:

Bøger:

- "Børn og seksualitet. Om børns seksuelle udvikling, adfærd og leg samt seksuelle overgreb". Anna Louise Stevnhøj. Børns Vilkår 2008.
- "Grib chancen. Tal med dit barn om sex og seksualitet". Birgit Dagmar Johansen. Seksualundervisning – inspiration og metoder. Sex og Sundhed 2009.
- Børn og Seksualitet. Om børns seksuelle udvikling, adfærd og leg samt seksuelle overgreb", Anna Louise Stevnhøj, Børns vilkår 2011.

Denne beredskabsplan er skrevet til alle ansatte i Silkeborg Kommune, der har direkte kontakt med børn og unge i alderen 0-18 år. Dvs.:

- ansatte på dag- og døgninstitutioner
- ansatte i dagplejen
- ansatte på skoler, i SFO'er og klubber
- pleje- og aflastningsfamilier
- ansatte på øvrige områder i Silkeborg Kommune, der har direkte kontakt med børn og unge i alderen 0-18 år

Beredskabsplanen tager udgangspunkt i "Den sammenhængende Børne- og Ungepolitik" fra Silkeborg Kommune samt i SISO's anbefalinger for et beredskab. SISO er et videnscenter for sociale indsatser ved overgreb mod børn.

Publikationen er udarbejdet tværfagligt i tæt samarbejde med konsulenter fra SISO samt sektionsleder fra Midt- og Vestjyllands Politi.

Silkeborg
K o m m u n e